

Miina Mantila
Venla Ranta

Suomalaisen kättilön työnkuvan historiaa

Kättilölaukku ja synnytyksessä käytetyt työvälineet

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Kättilö

Hoitotyön koulutusohjelma

6.6.2015

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Miina Mantila ja Venla Ranta Suomalaisen kätilön työnkuvan historiaa Kättilölaukku ja synnytyksessä käytetyt työvälineet 35 sivua + 7 liitettä 6.6.2015
Tutkinto	Kättilö (AMK)
Koulutusohjelma	Hoitotyön koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Hoitotyön/ Kättilötyön suuntautumisvaihtoehto
Ohjaajat	Lehtori Marita Räsänen Lehtori, museovastaava Anna-Kaisa Pienimaa
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutustua suomalaiseen kättilölaukkuun ja kätilön työvälineisiin sekä tallentaa historiallisesti merkittävää esineistöä. Opinnäytetyö toteutettiin osana Metropolia Ammattikorkeakoulun ja Hoitotyön koulutuksen museon laajempaa projektia. Projektin päätavoitteena on tallentaa hoitotyön ja sen koulutuksen historian vaiheita koulutuksen alkuajoista nykyyteen sekä pohtia tulevaisuuden hoitotyötä. Lisäksi keskeisenä tehtävänä projektissa on parantaa Hoitotyön koulutuksen museon tunnettavuutta.</p> <p>Opinnäytetyössä kuvailemme kätilön työtä 1800-luvun lopulta nykyaikaan synnytyksessä käytettyjen välineiden sekä kättilölaukun avulla. Kätilön työ on ollut fyysisesti raskasta ja omistautumista vaativa ammatti koulutuksen alkuajoista lähtien. Työtä on tehty synnyttäjien kotona ja paikasta toiseen siirtymiseen on kulunut paljon aikaa ja vaivaa. Kätilöllä on täytynyt olla aina mukanaan synnytysten hoidon kannalta tarvittava välineistö sekä tarvittavat lääkkeet. Kätilöt ovat liikkuneet paikasta toiseen kävellen ja hiihtäen. Muita yleisiä kulkuvälineitä ovat olleet hevonen, polkupyörä, vene, resiina sekä myöhemmin myös mopo ja auto.</p> <p>Kuvailemme Hoitotyön koulutuksen museossa olevat yhdeksän kättilölaukkuja, jotka ovat eri vuosikymmeniltä. Valokuvasimme työhön kolme kättilölaukkuja, joiden omistajista saatiin varmuus. Aineistomme muodostui laukkujen lisäksi vuosien 1911–1970 Kättilölehdistä sekä Hoitotyön koulutuksen museossa olevista historiallisista oppikirjoista. Kotisyntyisiä hoitavan Anu Lampisen haastattelu ja hänen laukkunsa kuvailu antaa näkökulman nykypäivän kotikätilön työstä.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksena saimme kuvauksen kätilön työstä synnyttäjän kotona ja kuinka kätilön laukku sekä työvälineet ovat muuttuneet ajan saatossa. Opinnäytetyön historialliseen aineistoon perehtymisen myötä muotoutui kuva entisajan kätilöstä voimakkaana, määrätietoisena ja itsenäisenä ammatinharjoittajana.</p>	
Avainsanat	kättilölaukku, kättilötyö, hoitotyön historia, Hoitotyön koulutuksen museo, kotisyntyisyys

Authors Title Number of Pages Date	Miina Mantila and Venla Ranta The Work History of the Finnish Midwife Midwife`s bag and working utensils 35 pages + 7 appendices 6 June 2015
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Nursing and Health Care
Specialisation option	Midwifery
Instructors	Marita Räsänen, Senior Lecturer Anna-Kaisa Pienimaa, Senior Lecturer
<p>The purpose of our study was to give historical information about midwife`s bag, where she kept her utensils, and to save the historically significant artefacts.</p> <p>Our study presents the work of midwives from the late 1800s to the present through her bag and her utensils what she used in childbirth. A midwife's work has been a demanding job and it requires a lot of dedication since the beginning of education of the midwives. We found that Midwives have worked at people`s homes, and moving from one place to another has been challenging and time-consuming. The midwife had to carry the equipment for obstetric care and the necessary drugs in their bag at all times. Midwives have been moving from one place to another by foot and cross country skiing. Other forms of transportation have been a horse, a bicycle, a boat, a handcar and later on a moped or a car.</p> <p>We also describe the midwife bags from different decades in Museum of Nursing, Public Health Nursing and Midwifery Education. We photographed three bags with the owners of the information was obtained. Data for this study was collected from those bags, from Kättilölehti (Finnish Midwifery magazine) and from historical textbooks in Museum of Nurse Training. In our study we have interviewed a homebirth midwife Anu Lampinen for reference to the present day. As a part for the data, we photographed her midwifery bag and utensils.</p> <p>The results lead us to the conclusion that it would be important to reflect different kinds of opportunities to give birth. For the centuries, giving birth at home had been the norm and in these days there are families who are interested in giving natural birth at home. Women should have enough real time information to decide their way of birth and the place where they would like to give birth. The Most important thing is to pay attention to self-determination of women.</p>	
Keywords	midwife`s bag, midwifery, home birth, Museum of Nursing, Public Health Nursing and Midwifery Education

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tarkoitus ja tavoite	2
3	Työtavat ja – menetelmät	2
3.1	Aineisto	2
3.2	Tiedonhaku ja aikaisemmat tutkimukset	4
3.3	Eettisyys ja luotettavuus	4
3.4	Aineiston keruu ja siihen perehtyminen	6
4	Kätilön ammatin historiaa	8
4.1	Alkutaival Suomessa	8
4.2	Tarkempia sääntöjä kätilötyöhön	9
4.3	Kätilön palkkaus ja vastuukysymykset	10
4.4	Muuttuva yhteiskunta	11
4.5	Sairaalasynnytykset kotona synnyttämisen tilalle	13
5	Kätilölaukku	14
5.1	Kätilölaukun historiaa	14
5.2	Kätilön synnytyksen hoidossa käyttämät välineet	18
5.3	Laukun ja välineiden hinta	22
5.4	Hoitotyön koulutuksen museon laukut	24
6	2000-luvun kätilötyö	29
6.1	Kätilötyö sairaalassa	29
6.2	Kotikätilön työ	29
6.3	Kotilo Anu Lampisen laukku	30
6.4	Synnytyksen hoidossa käytettävää välineistöä	33
7	Pohdinta ja johtopäätökset	34
	Lähteet	38
	Liitteet	
	Liite 1. Kätilön käyttämät lääkkeet 1920-luvulla	
	Liite 2. Mandi Määtän kätilölaukun sisältöluettelo Hoitotyön koulutuksen museon mukaan	

- Liite 3. Kunnankättilön kotikäyntilaukun sisältö 1951
- Liite 4. Kunnankättilön synnytyslaukun sisältö 1951
- Liite 5. Anu Lampisen kätilölaukun tarvikkeiden luettelo
- Liite 6. 2010-luvun kätilön käyttämät lääkkeet kotisyntyksessä
- Liite 7. Hoitotyön koulutuksen museon listaus kätilölaukuista

1 Johdanto

Naisten vanhin koulutusammatti Euroopassa on kätilön ammatti ja vuonna 2016 tulee kuluneeksi 200 vuotta kätilökoulutuksen aloittamisesta Suomessa. Kansainvälisen kätilöliiton (International Confederation of Midwives, ICM) kehittämän määritelmän mukaan kätilö on luotettava ja vastuullinen ammattilainen. Kätilön on työskenneltävä yhteistyössä naisten kanssa antaen tukea, hoitoa ja ohjausta. Englanninkielisen kätilö-sanana merkitys ”midwife”, ”naisen kanssa”, tukee hyvin Kätilöliiton määritelmää. Kätilön työ myös Suomessa on naisen vierellä ja kanssa kulkemista raskauden, synnytyksen ja lapsivuoteen aikana. (Paajanen – Pietiläinen – Raussi-Lehto – Väyrynen – Äimälä 2012: 9-25)

Perehdyimme opinnäytetyössämme kätilötyön historiaan kätilölaukkujen sekä kätilön työvälineiden kautta. Kätilöitä on nimitetty monissa maissa viisaiksi vaimoiksi, joilla taito hoitaa synnytyksiä oli karttunut iän myötä. Kätilön työ onkin ollut hyvin pitkään taitolaji eikä riippuvainen työvälineiden käytöstä. Valitsimme historian vertailukohtaksi nykypäivän kotikätilöt, ”kotilot”. He tekevät työtään ilman sairaalan suomia laitteita tukeutuen omaan ammattitaitoonsa ja kokemukseensa tukena vain välttämättömimmät laitteet. Haastattelimme työhömmä kätilö Anu Lampista ja perehdyimme hänen kätilölaukkuunsa. Pohdimme myös kätilön työvälineiden kehittymistä ja kätilölaukun sisällön muotoutumista tulevaisuudessa. Olemme käyttäneet ”kätilölaukku” termiä kuvatessamme yleisesti laukkuja, jossa kätilö säilyttää työvälineitensä ja ”kätilön laukku” termiä, jos kyseessä on ollut tunnetun kätilön laukku eli sen omistaja on tiedetty. Vastaavanlaisen jaon voi havaita lähdeaineistossamme.

Opinnäytetyö on osa Metropolia Ammattikorkeakoulun, Tukholmankadulla sijaitsevan Hoitotyön koulutuksen museon projektia, jonka tarkoituksena on kehittää museota ja sen käytettävyyttä sekä saada museolle näkyvyyttä. Museon hankkeessa valmistuu useita opinnäytetöitä, jotka tuovat esille eri keinoin hoitotyön sekä kätilötyön historiaa.

2 Tarkoitus ja tavoite

Tämä opinnäytetyö tehdään Hoitotyön koulutuksen museolle, joka sijaitsee Metropolia ammattikorkeakoulun tiloissa. Hoitotyön koulutuksen museo esittelee alan vanhinta henkilö- ja aineistohistoriaa Suomessa. Sairaanhoidajien oppilaskoti ja -koulu asettuivat Tukholmankadulle vuonna 1946 ja 1980-luvun loppupuolella koottiin museon näyttelytila. Museon historiallisesti arvokkaimmat aarteet koostuvat oppilaskodin ja -koulun vanhimmasta esineistöstä ja oppimateriaalista, joka on säilynyt näihin päiviin saakka. Kätilötyön ja koulutuksen historiaa esittelevä näyttely koottiin kahteen huoneeseen vuosina 2008–2011. Museon kätilön huoneissa on esineistöä, kirjoja ja dokumentteja 1700-luvulta lähtien ja ne kuvaavat kätilön työtä ja kätilökoulutusta. Esillä vitriinissä on viisi mallinukkea vanhoissa kätilön työasuissa sekä yhdeksän kätilölaukua. (Hoitotyön koulutuksen museo. 2014.)

Työmme tarkoituksena oli kuvailla, mitä kätilölaukussa on ja millainen laukku itsessään on. Tuotimme lisäksi kuvailevaa tietoa kätilöiden työolosuhteista 1900-luvun alusta tähän päivään. Tarkastelemme kätilötyön historiaa kätilölaukun ja sen sisältämien välineiden kautta. Peilaamme kätilölaukun merkitystä myös nykyaikaan ja pohdinnassa mietimme kätilölaukun tulevaisuutta.

Tavoitteenamme oli ymmärtää paremmin kätilön työtä historian kautta, millaiset työolosuhteet ovat olleet ja millä välineillä synnytyksiä on hoidettu. Haluamme tuoda esille kuinka kätilöt ovat työskennelleet kodeissa sekä sairaaloissa ja ovat taas palaamassa työskentelemään koteihin.

3 Työtavat ja – menetelmät

3.1 Aineisto

Opinnäytetyön aineisto koostuu 1900-luvun Kätilölehdistä, Hoitotyön koulutuksen museon kirjoista sekä Hoitotyön koulutuksen museossa sijaitsevista kätilölaukuista. Löysimme tietoa työmme aineistoksi Kätilölehtien artikkeleista ja kätilötyön historiasta kertovista kirjoista.

Hoitotyön koulutuksen museon tiloissa on eri vuosikymmeniltä yhdeksän laukkua, jotka ovat olleet lahjoittajatietojen mukaan kätilöiden käytössä. Etsimme tietoa laukkujen alkuperästä, niiden mahdollisista omistajista sekä käyttöajankohdasta. Valokuvasimme työmme kolme Hoitotyön koulutuksen museon kätilölaukuista. Löysimme aineiston pohjalta tietoa kahdesta valokuvatusista kätilölaukusta ja kolmannessa valokuvaamassamme kätilölaukussa on tunnistelaatta, joka kertoo sen alkuperästä. Lisäksi tarkastelimme kaikkien Hoitotyön koulutuksen museon laukkujen ulkoasua, materiaaleja sekä sisältöä.

Löysimme artikkelin vuoden 1929 kätilölehdestä, jossa oli kuvattuna vastaava kätilölaukku kuin yksi Hoitotyön koulutuksen museossa olevista tutkimuskohteistamme. Artikkelissa kuvattu laukku vastaa ulkonäöltään täysin museossa olevaa kätilölaukku. Museossa oleva kätilölaukku sisältää melko kattavasti kätilön työvälineet ja laukusta löytyy täydellinen lista tarvikkeista, joita laukku on aikanaan sisältänyt. Liitteessä kaksi on Hoitotyön koulutuksen museon lista laukun sisällöstä. Kätilöopiston oppilaitos on saanut laukun lahjoituksena vuonna 1966 kätilö Amanda ”Mandi” Määtältä. Alla olevassa kuvassa on Mandi Määtän laukku työvälineineen (kuvio 1). Etsimme lisäaineistoa ja taustatietoja Kätilölehdistä ja soitimme Kätilöopiston sairaalaan selvittääksemme laukun alkuperää.

Kuvio 1. Hoitotyön koulutuksen museossa oleva kätilölaukku, joka on samanlainen kuin vuoden 1929 Kätilölehdessä esitelty laukku. (Hoitotyön koulutuksen museo 2015) Kuva: Miina Mantila

Kävimme läpi Kätilölehdet vuosilta 1911–1970. Käytimme työssämme Kätilölehtiin viittaessa kahta erilaista merkintätapaa. Kätilölehdet on niputettu vuosikerroittain kovakantiin kirjoin ja suurimmassa osassa kirjoja, sivunumerointi ei kulje analogisesti. Merkitsimme lähdeluetteloon näistä vuosikerroista lehden numeron ja lähteenä toimineen artikkelin otsikon, jotta lukijan olisi helpompi löytää oikea lähde.

Haastattelimme kotikätilönä toimivaa Anu Lampista saadaksemme näkökulman nykypäivän kotisynnytyksiä hoitavan kätilön laukusta ja työvälineistä. Haastattelimme Lampista työvälineiden hankkimisesta, hintatasosta ja mahdollisista muista huomioitavista asioista. Valokuvasimme Anu Lampisen käyttämät työvälineet vierailumme aikana.

3.2 Tiedonhaku ja aikaisemmat tutkimukset

Keskityimme suomalaisiin tietokantoihin, sillä opinnäytetyömme tarkoitus on perehtyä suomalaisen kätilötyön historiaan Suomessa käytettyjen kätilölaukkujen avulla. Medic-tietokanta on yksi suomalaisista terveydenhuollon viitetietokannoista. Etsiessämme aikaisempia kätilö-laukkuihin liittyviä tutkimuksia syötimme hakukenttään hakusanoiksi: ”kätilön työkalut”, ”kätilö” AND ”laukku”, ”kätilötyö” AND ”historia”, ”kätilön työkalut” AND ”historia” sekä ”kätilön työvälineet” AND ”historia”. Emme löytäneet Medic-tietokannasta hakusanoja vastaavia tutkimuksia. Lisäksi haimme Theseus- julkaisuarkistosta aiheeseemme viittaavia julkaisuja ja opinnäytetöitä verkosta samoilla hakusanoilla kuin Medic-tietokannasta. Theseuksesta ei löytynyt hakusanoja vastaavia tutkimuksia. Tietokantahakujen lisäksi teimme runsaasti manuaalista hakua. Perehdyimme vuosien 1911–1970 kätilölehtiin etsiessämme taustatietoa kätilölaukkujen historiasta. (Kylmä – Juvakka 2012: 47.)

3.3 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyömme on tehty tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittelemän hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla, jotta opinnäytetyömme olisi eettisesti hyväksyttävä ja luotettava ja jotta tulokset olisivat luotettavia. Työtapamme perustuvat rehellisyyteen, yleiseen huolellisuuteen sekä tarkkaavaisuuteen, kuten hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää. Opinnäytetyössämme noudatetaan avoimuutta ja vastuullista viestintää tuloksia julkaistaessa, kuten tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluu. (Hyvä tieteellinen käytäntö. 2014.)

Lähteiden moninaisuuden merkitys korostuu historiantutkimuksessa. Lähteinä voidaan pitää kaikkea ihmisten toiminnasta säilynyttä materiaalia. Kirjoitetun aineiston rinnalla valokuvat sekä esimerkiksi käyttöesineet antavat merkittävää tietoa menneestä. Pyrimme työssämme käyttämään erityyppisiä lähteitä monipuolisen historian kuvan luomiseksi. (Paunonen – Vehviläinen-Julkunen 1997: 196.)

Ulkoinen ja sisäinen lähdekritiikki on eräs keino arvioida historiantutkimuksen luotettavuutta. Ulkoista lähdekritiikkiä hyödyntäen pyritään takaamaan aineiston oikeellisuus. Tällöin kiinnitetään huomiota asiakirjan alkuperään, sen asemaan ja tehtävään menneisyydessä. Kättilölehtien päivämäärät ovat luotettavia merkintöjä ja artikkelien kirjoittajina on pääosin toimineet kättilöt itse. Lähteemme vastasivat kysymyksiin missä, milloin, miksi, kuka ja kenelle, jolloin voimme ajatella niiden pääosin vastanneen ulkoisen lähdekritiikin kysymyksiin. Sisäisen lähdekritiikin avulla tarkastellaan lähteen sanomaa ja pyritään arvioimaan sisällön luotettavuutta. (Paunonen - Vehviläinen - Julkunen 1997: 198–199.)

Lukiessamme artikkeleita oli kättilötyön välineistöstä käytetty erilaisia ilmaisuja ja kaikille välineille ei selvityksistä huolimatta löytynyt vallitsevan kielen mukaista ilmaisua. Koska kättilölehtien artikkelien kirjoittajat olivat pääosin kättilöitä, voidaan lähteä oletuksesta, että he olivat parhaita asiantuntijoita kertomaan sen aikaisesta kättilötyöstä. Artikkeleita lukiessa oli kuitenkin pohdittava, ovatko kättilöt kertoneet rehellisesti työstään ja sen ongelmista, vai onko kertomaa väritetty esimerkiksi paremman palkan toivossa. Artikkeleiden näkemykset eivät kuitenkaan poikenneet merkittävästi toisistaan ja mm. palkkaustiedot olivat pääosin samansuuntaisia. Otimme huomioon, että asiakirjan kirjoittajan näkemys ei aina vastaa hänen aikalaistensa mielipiteitä, minkä vuoksi yksittäisen kirjoituksen merkitystä ei saa nostaa liian korkeaan arvoon. (Paunonen – Vehviläinen-Julkunen 1997: 198 -199.)

Opinnäytetyön, kuten muidenkin tutkimusten, eettisenä velvollisuutena on raportoida tuloksista julkisesti ja opinnäytetyömme julkaistaan sähköisessä Theseus tietokannassa. Lisäksi esitämme artikkeleita julkaistavaksi Kättilölehdessä. Kättilölehti on tarkoitettu kättilötyötä opiskeleville sekä alalla työskenteleville ammattilehdeksi sekä täydennyskoulutusvälineeksi. Kättilölehden internet sivustoilla on tarkat ohjeet artikkelin kirjoittajalle. (Kylmä – Juvakka 2012: 69.)

Ennen aineiston valokuvaamista selvitimme tekijänoikeuksiin liittyviä lupa-asioita opinnäytetyön ohjaajaltamme. Meillä oli Hoitotyön koulutuksen museon lupa kuvat museon aineistoa ja materiaalia sekä hyödyntää itse tuottamaamme kuva-aineistoa. Tarkensimme vielä oikeuksiamme kuvata vanhoja Kättilölehtiä. Vanhojen Kättilölehtien kuvaamiselle ei nähty estettä. Ottamamme kuvat eivät muodostaneet tutkimusaineistoamme, mutta niillä on keskeinen merkitys kättilölaukkujen ja niiden sisällön kuvaamisessa sekä ne elävöittävät opinnäytetyötämme.

Allekirjoitimme opinnäytetyötämme koskevan sopimuksen opinnäytetyön ohjaajan läsnä ollessa ja tätä kautta sitouduimme toimimaan Metropolia Ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä koskevan ohjeistuksen mukaisesti. Opinnäytetyömme kuuluu osana laajempaan museoprojektiin, jolla on olemassa oleva tutkimuslupa. Saimme kättilö Anu Lampiselta luvan haastatteluun ja laukun kuvaamiseen. Lampinen sai opinnäytetyön luettavakseen ja kommentoitavakseen ennen työn julkaisua. Haastattelua tehdessämme saimme luvan Lampiselta hänen nimensä käyttämisestä opinnäytetyössä.

3.4 Aineiston keruu ja siihen perehtyminen

Opinnäytetyössä sovelletaan laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena voidaan pitää uuden tiedon tai teorian tuottamista. Se on hyvä keino tehdä tutkimusta, kun tutkimuskohteesta ei löydy ollenkaan aikaisempaa tietoa tai se on hyvin vähäistä. Työskentelyssämme esiintyi laadulliselle tutkimukselle ominaisia piirteitä, esimerkiksi aineistonkeruu tapahtui avoimin menetelmin, tutkimusta ohjasivat mitä-, miksi- ja miten- kysymykset ja tutkimustehtävät tarkentuivat tutkimuksen aikana. (Kylmä – Juvakka 2012: 31.)

Työskentelimme yksittäin sekä parina ja hyödynsimme ohjauksesta saatua ja työelämänyhteistyökumppanin näkökulmaa. Tällöin saimme tekstiin esille kaikkien näkökulmaa eikä yksittäinen mielipide saanut liian suurta painoarvoa. Noudatimme työskentelyssämme Metropolia Ammattikorkeakoulun laatimaa, opinnäytetyöskentelylle suunniteltua, prosessiluontoista työskentelymallia.

Kättilön apuvälineistä tai laukuista ei tietokantahauilla löytynyt aiempia tutkimuksia tai muuta kirjoitettua aineistoa. Lähdimmekin avoimesti liikkeelle aineiston keruuseen ja analysointiin. Koska pelkästään kättilön työvälineisiin liittyvää kirjallista aineistoa ei löytynyt aineistohauilla, lähdimme etsimään aineistoa tutkimuksemme pohjalle selaamalla

Kättilölehtiä sekä elämäkertoja ja kättilötyön historian teoksia. Lukiessamme Kättilölehtiä (vuosikerrat 1911–1970) sekä historian teoksia, pidimme kokoajan mielessä kysymystä ”mitä tämä aineisto kertoo kättilön työvälineistä?”. Pyrimme jatkuvasti työskennellessämme löytämään aineistoa kättilön työvälineiden teoreettiseen kirjalliseen kuvaamiseen.

Kirjallinen aineisto oli hyvin laaja, mutta opinnäytetyöhön soveltuvaa materiaalia löytyi rajallisesti. Meidän oli opittava tulkitsemaan merkkejä ja tekemään perusteltuja tulkintoja havaintojemme pohjalta. Tällöin meidän tuli kiinnittää huomiota työskennellessämme, etteivät omat toiveemme sanelleet tulkintojamme. Etsimme kuvauksia kättilölaukuista, kättilön työkaluista, niiden käytöstä sekä laukun kustannuksista. Näiden pohjalta pyrimme luomaan aktiivisesti uusia johtolankoja Hoitotyön koulutuksen museon kättilölaukuista. Kättilötyön historian osalta laadimme kirjallista selvitystä, jossa tarkoituksenamme oli kuvata kättilötyön historiaa, mahdollisia työvälineisiin liittyviä säädöksiä ja ohjeistuksia. (Alasuutari 2012: 77.)

Laadullisen tutkimuksen tekemisessä tutkimuspäiväkirja on keskeisessä asemassa. Kirjasimme jatkuvasti aineistomme herättämiä ajatuksia, huomioita, tulkintojamme sekä heränneitä kysymyksiä. Näin pystyimme palaamaan aiemmin tekemiimme havaintoihin ja teoreettinen pohdiskelu oli laaja-alaista, sillä pohdiskelun tuotos muotoutuu pidemmällä aikavälillä heränneistä ajatuksista. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2012: 266 – 268.)

Työstimme opinnäytetyötä Metropolia Ammattikorkeakoulun Tukholmankadun kirjaston tiloissa, jossa vanhat Kättilölehdet ovat säilössä. Kirjaston palveluaikataulu asetti haasteita työskentelylle, sillä vanhoja lehtiä saa luettavaksi vain työntekijöiden kautta suljetuista säilytystiloista. Aineistoon perehtymisen myötä aloimme löytämään yhteyksiä asioiden välillä, kuten Hoitotyön koulutuksen museon laukkujen ja Kättilölehtien artikkelien välillä sekä hahmottamaan kokonaiskuvaa kättilön työn ja työvälineiden historiasta.

Valokuvasimme Hoitotyön koulutuksen museossa olevan, Kättilölehden artikkelia vastaavan laukun ja sen välineistön erikseen. Lisäksi kuvasimme museossa olevan Padasjoella 1884–1939 toimineen kättilö Anna Niirasen laukun sekä kättilö Jenny Aleksandrovna Väkevän laukun. Varasimme museon laukkujen kuvaamiseen yhden aamupäivän. Asetimme kuvattavat esineet yksitellen alustalle, joka oli peitetty vaalealla liinalla. Jotta kuvauskohteemme olisi keskiössä, asetimme lisäksi valkoisen lakanan taustalle. Museon

tiloissa valaistus on hämärä, joten toimme lisävalon mukanaamme. Historiallista esineistöä käsitellessämme käytimme puuvillaisia suojakäsineitä ja nostelimme laukkuja ja työvälineitä hyvin varovaisesti, niiden arvokkuuden ja haurauden huomioiden. Lisäksi talletimme vanhoissa kättilölehdissä esiintyviä keskeisiä kuvia opinnäytetyöhömme valokuvaamalla ne.

Kävimme keväällä 2015 Anu Lampisen yrityksessä Kättilötalossa Töölössä, Helsingissä, vierailulla raskaudenaikaisen kättilötyön opintoihimme liittyen. Lampinen esitteli jo silloin kättilön laukkuaan ja sen sisältöä meille opinnäytetyöntekijöille. Sovimme hänen kanssaan yhteistyöstä nykyajan kotisyntyisiä hoitavan kättilön työnkuvan, kättilölaukun ja kättilön työvälineiden kuvaamiseksi. Päätimme puhelimitse haastattelun ajankohdan ja tapasimme Kättilötalolla 24.2.2015. Kuvasimme Anu Lampisen kättilön laukun ja työvälineet Kättilötalon tiloissa siten, että jokaisesta laukusta esiintyvistä välineistä löytyy kuvamateriaalia. Valitsimme kuvauspaikaksi Kättilötalon valoisimman huoneen ja paikan, jossa esineet oli mahdollista kuvata neutraalia taustaa vasten. Otimme opinnäytetyöprosessin aikana yli 200 digikuvaa.

4 Kättilön ammatin historiaa

4.1 Alkutaival Suomessa

Ammattikuntien historia alkaa Ruotsi-Suomessa jo 1600-luvun alusta, jolloin on määrätty ensimmäiset asetukset ammattikuntasäännöistä. Ammattikunnat alkoivat järjestäytyä ja 1663 perustettiin ensimmäinen lääkäreiden yhdistys Tukholmaan, nimeltään Collegium medicorum. Tämän laitoksen valvonnan alaisina olivat myös ne henkilöt, jotka ryhtyivät kättilöiksi. Kättilön ammattia harjoittivat kuitenkin 1700-luvulle saakka lähes ainoastaan itseoppineet vaimot. Viranomaisten huomio kättilöiden opettamiseen syntyi kuitenkin jo 1600-luvun lopulla, kun väestökysymystä tarkastelleessa huomattiin lastenmurhien olevan hyvin yleisiä ja alle vuoden ikäisten kuolevaisuuden olevan suurta. (Hänninen 1965: 19–22.)

Ensimmäinen asetus kättilöopetuksesta löytyy vuodelta 1688. Opetus oli hyvin hajanaista ja puutteellista, mutta näin saatiin luotua, ainakin teoriassa, opetuksen ja toiminnan valvonta. Ensimmäinen Ruotsi-Suomen kättilöohjesääntö, Reglemente och Förordningar för

Jorde-Gummorne yti Stockholm, löytyy vuodelta 1711. Ohjesääntö määräsi, ketkä ammattia saivat harjoittaa, kuinka ammattitaito oli hankittava ja kuinka työ oli suoritettava. Näin saatiin Tukholman kättilöille oma suljettu ammattikunta. (Hänninen 1965:40.)

Ensimmäiseen Ruotsi-Suomen kättilöohjesääntöön tehtiin jo 1723 muutosehdotus, jossa mainittiin ensimmäistä kertaa kättilöiden käyttämät instrumentit. Työkaluja tarvittiin synnytysten hoidossa lähinnä kuolleen sikiön paloitteluun ja poistoon. Instrumentteina olivat sakset ja puukko, metallikoukku tai nahkahihna. Muutosehdotuksessa kerrottiin myös instrumenttien käyttöön vaadittavasta koulutuksesta. (Hänninen 1965: 44.)

Seuraavan kerran kättilön työvälineistä on maininta uudistetussa kättilöohjesäännössä vuonna 1859. Ohjesääntö jakautui kolmeen artiklaan. Ensimmäisessä käsiteltiin kättilöiden opetusta, toisessa kättilön velvollisuuksia ja etuja ja kolmannessa kättilöiden palvelukseen ottamista. Toisen artiklan kymmenes pykälä kertoo seuraavaa:

”Kuin lastenmuori kutsutaan lapsensynnyttäjän luoksi, pitää hänen, varustettuna kaikilla toimitukseen tarpeellisilla kaluilla, nimittäin lawemangi- ja kohtu-ruiskulla, kusetinpilleillä sekä suonenavaus- ja kuppaus-kapineilla, kohta myötä-seuraaman, jollei hän ole laillisilta esteiltä pidätetty, taikka jo sitä ennen kutsuttu tahi parhailansa olewa toisen lapsensynnyttäjän tykönä, joka ei lastenmuorin awutta woi olla.”

Jo tuolloin on kiinnitetty huomiota kättilön työvälineiden tarpeellisuuteen. (Hänninen 1965: 112–115.)

4.2 Tarkempia sääntöjä kättilötyöhön

Instrumenttien käyttö eli koneellinen lapsenpäästö oli hyvin tarkkaan määritelty asetuksissa. Koneellinen lapsenpäästö tarkoitti synnytyspihtien käyttöä sikiön ulos auttamiseksi. Ruotsissa kättilöille oli opetettu pihtisynnytysten suorittaminen vuodesta 1829 lähtien. Useiden vuosien mittaisen pohdinnan tuloksena, aloitettiin Suomessa vuonna 1880 pihtikurssien järjestäminen lisäkoulutuksena. Vuoden 1879 annetun Keisarillisen Majesteetin uudistetun Armollisen Ohjesäännön mukaan Koneellinen lapsenpäästö ja kirvoituspihtimien käyttö kuului kättilön opetukseen. Tällä pyrittiin edistämään kättilöiden valmiuksia toimia ilman lääkäriä haastavissa tilanteissa. Ns. koneellisen synnytysopin koulutus oli tarkkaan säännöstelty ja koneiden (synnytyspihdit) käyttö oli luvallista vasta

silloin, kun lääkärinapua ei voitu saada oikeaan aikaan. ”Teräviä koneita” (sikiön pilkkomiseen) sai käyttää vasta sitten, kun mitään muuta ei ollut tehtävissä tai sikiö oli jo kuollut. Koneellisissa synnytyksissä oli hyvä olla todistajia läsnä. Koneellisesta synnytyksestä oli myös laadittava kirjallinen kertomus sitä varten suunnitellulle erilliselle kaavakkeelle. (Hänninen 1965: 154, 156; Laiho 1991: 33–34; Kättilön käsikirja 1929: 121–122.)

Operatiivisen lapsenpäästöaidon oppikirja vuodelta 1914 kertoo millainen synnytyskalusto lapsenpäästäjällä kuuluisi olla mukana synnytyksen hoidossa. Edeltävästi ei voida tietää, millainen operaatio voidaan joutua tekemään taikka millaisia komplikaatioita synnytyksen aikana saattaa tulla vastaan. Siksi onkin parasta ottaa aina mukaan ne ”aseet” ja lääkkeet, joita ehkä tullaan tarvitsemaan. Synnytyskalustoa kuvaava lista sisältää yli kolmekymmentä työkalua, kuten pihtejä, saksia, katetreita, atuloita, neuloja ja lankaa sekä puhdistamiseen ja desinfiointiin tarvittavia välineitä. Kirjan mukaan tavaroita olisikin paras säilyttää valmiina tarkoitukseen varatussa laukussa. (Heinricius 1914: 6-8.)

Uusi asetus kättilötoimen harjoittamisesta ja synnytyslaitoksista astui voimaan 16. huhtikuuta vuonna 1920. Siinä on yhdeksäs pykälä, jonka mukaan kättilön tulee ottaa synnytystä hoitamaan lähtiessään mukaansa tarvittavat koneet sekä sellaisia desinfiomisaineita ja lääkkeitä, joita kättilö voi tarvita ja joita hän on oikeutettu käyttämään, sekä puhdas puku. Lisäksi lääkkeiden käytöstä määrätään tarkemmin kahdennessatoista pykälässä. Kättilöllä ei ole lupa käyttää eikä määrätä lääkkeitä muuten kuin hyväksytyn oppikirjan neuvojen mukaisesti taikka lääkärin ohjeen mukaan, eikä kättilö saa tehdä leikkauksia. (Kättilölehti 1920: no 6.)

4.3 Kättilön palkkaus ja vastuukysymykset

Kättilölehdessä vuonna 1934 on artikkeli lähetetystä anomuksesta lääkintöhallitukselle, jossa vaaditaan kättilön taksojen nostamista kattamaan edes menot. Kättilön oli pääosin itse kuljetettava instrumenttilaukkunsa synnyttäjän luokse, joka vaati kättilöltä fyysistä voimaa, sillä laukku painoi välineineen noin 12 kg. Usein kättilö kustansi itse kuljetuksen varattoman synnyttäjän luokse, sillä kuten anomuksessakin mainitaan, on merkitystä tuleeko kättilö välineineen synnyttäjän luokse levollisena ja rauhallisena sen sijaan, että hänen kätensä vapisivat ja hengitys puuskuttaisi raskaan kantamisen vuoksi. Myös työvälineet oli itse kustannettava ja vuoden 1940 joulukuun numerossa kunnankättilö ker-

too, kuinka kaikilla kätilöillä ei ole varaa hankkia kunnollisia työvälineitä. Ei edes kumi-kangasta synnyttävän naisen vuoteen suojaksi. (Kättilölehti 1934: no1; Kättilölehti 1934: no 12.)

Vastuukysymykset kätilötyön historiassa ovat olleet laaja-alaisia. 1950-luvun kätilölehden artikkelissa on kerrottu vastuuvakuutuksesta. Artikkelissa on kerrottu kuinka ”tunnettu kotimainen yritys” on mahdollistanut vakuutuksen hankkimisen kätilöille ja sairaanhoitajille. Vakuutusyhtiö sitoutui maksamaan vakuutuksen ottaneelle lain mukaiset korvausvaatimukset kolmannelle osapuolelle aiheutuneista vahingoista, puolustamaan kätilöä mikäli vaateet olivat kohtuuttomat tai epäoikeudenmukaiset sekä ajamaan kätilön etuja oikeudessa ja huolehtimaan oikeuskustannuksista. Vakuutuksessa oli huomioitu kätilön oma vastuu ammatinharjoittajana. Kätilö oli itse korvausvelvollinen, mikäli hän ei ollut noudattanut annettuja määräyksiä tai toiminta oli ollut varomatonta. Varomattomuutena pidettiin muun muassa injektioneulan katkeamista, viallisten välineiden käyttämistä, virheellisesti annettua hoitoa, välineiden puutteellista sterilointia. Kätilö toimi asiakkaan kotona, usein hyvinkin puutteellisissa olosuhteissa, jolloin inhimillisiä erehdyksiä sattui tarkkaavaisuudesta huolimatta. Vakuutusyhtiö sitoutui maksamaan korvauksia 300 000 markkaan saakka. Kätilön oli maksettava vakuutuksesta 300 markkaa vuodessa ja vahinkojen määrä ei rajoittanut hänen vakuutusyhtiöltä saamaansa korvausta. (Kättilölehti 1950: no 1.)

Kunnankättilön työssä kätilö kohtasi runsaasti tilanteita, joissa hänen oli sovellettava teoreettista osaamistaan ja kehitettävä synnyttäjän kotoa apuvälineitä työskentelynsä tueksi. Kätilöitä kunnioitettiin ja annettuja ohjeita noudatettiin kuuliaisesti, mutta kätilön oli ensin itse ansaittava asemansa kunnan naisten keskuudessa. Vuoden 1936 Kättilölehden artikkelissa kerrotaan, kuinka kätilö on toimiessaan äitiyshuollon neuvojana hyödyntänyt yksinkertaisia apuvälineitä synnyttäjän olon helpottamiseksi, esimerkiksi vehnäjäuhosäkkiä tukivyöksi odottajalle. Liikkumisen helpottumisen myötä äiti oli erittäin vastaanottavainen kätilön muitakin ohjeistuksia kohtaan ja näin kätilö oli lunastanut onnistuneella terveydenedistämällä oman asemansa. Eräs äitiysneuvojana toimivan kätilön johtosäännöistä olikin saavuttaa toiminnallaan ja käytöksellään äitien ja kotien täydellinen luottamus. (Kättilölehti: 1936: no 1-3.)

4.4 Muuttuva yhteiskunta

Laki kunnallisesta kätilötoimesta annettiin Helsingissä 18.6.1937 ja se astui voimaan vuoden 1938 tammikuussa. Samaan aikaan tuli voimaan myös Äitiyshuoltolaki, joka muutti hieman kätilöiden työnkuvaa. Kätilöt olivat synnytysten hoidon ohella huolehtineet myös äitien hyvinvoinnista, mutta nyt lailla tarkemmin määriteltiin äitiyshuollon päämäärät. Synnytysoidon lisäksi kunnankätilön tulee suorittaa äitiysneuvontaa. Vuonna 1935 lääkintöhallituksen hyväksymän äitiysneuvojana toimivan kätilön johtosääntö kertoo, että kätilöiden tuli pitää säännöllisiä vastaanottoja raskaana olevia naisia varten ja käydä tarpeen mukaan myös heidän luonaan. Viidennen säädöksen mukaan kätilöllä tuli olla kotikäynnillä mukanaan muun muassa raskausvyömallit, mallit lasten vaatteisiin, kuume mittari, välineet virtsan tutkimiseen sekä äidille ja perheelle sopivaa kirjallisuutta. Kätilöiden tuli pitää lääkintöhallituksen hyväksymää päiväkirjaa raskaana olevista naisista. Vastaanotolla kätilö tutki raskaudentilan sekä teki virtsakokeet, neuvoi terveydenhoitoa raskausajalle, huolehti kodin saattamisesta kuntoon synnytystä varten sekä ohjasi vastasyntyneen varusteiden hankinnassa. 1930-luvun lopulla kätilöt hoitivat synnytyksistä miltei 70 %, joista 20 % synnytyslaitoksissa. Äitikuolleisuus oli laskenut 1900-luvun alusta 0,33 prosenttiin ja uudella äitiyshuoltolailla pyrittiin pienentämään lukua entisestään. (Kätilölehti 1937: no 12; Kätilölehti 1944: no 2; Siirala 1938: 27–29, 7-10.)

Kätilöt kirjoittivat 1940-luvulla puheenvuoroja Kätilölehteen, joissa he ottivat kantaa heikkoon kuljetuksen järjestämiseen kunnissa. Kätilöt kehottivat toisiaan anomaan kunnalta polkupyörää käytettäväksi huolto- ja hoitomatkoja varten. Tällöin synnytyksen jälkeinen hoito ja raskauden seuranta olisi todellisuudessa kätilöiden mahdollista järjestää. Kuitenkin painotettiin, että synnytyksiin, jotka pääosin tapahtuivat yöaikaan, oli kätilöllä oltava auto- tai hevoskyyti järjestettynä. Kätilöiden mukaan oli kohtuutonta vaatia kymmenien kilometrien matkan kulkemista ainoastaan pyörän turvin, kun oli raskas laukkukin kannettavana. Pyörää kaivattiin ensisijaisesti synnytyksen jälkeisen hoidon toteuttamiseen. Pyörän hankinnan kriteereissä tuli olla huomioituna pyörän riittävän suuri koko, ohjaustangon ja istuinsatulan etäisyyden tuli olla 70 cm tai enemmän, jotta kätilölaulun kuljettaminen ohjaustangossa oli mahdollista. Kätilöiden mukaan sitä ei sopinut kuljettaa tavarankannattimella, jos halusi säilyttää instrumenttinsa edes jotenkuten ehjänä. (Kätilölehti 1942: no 2-3.)

Kätilöt ottivat useamman kerran vuodessa kantaa kunnankätilön työn raskauteen kommentoimalla Kätilölehteen. Esimerkiksi vuoden 1943 Kätilölehdessä Lyyli Malmila on kirjoittanut artikkelin kunnankätilön toimesta. Hän painottaa synnytyksen hoidon tapahtu-

van pääosin samalla tavalla niin kotona kuin synnytyslaitoksissakin. Kätilö mukautui työolosuhteisiin. Hän ei ollut riippuvainen kodin varallisuussuhteista, sillä kätilö vei kaikki työvälineet itse mukanaan synnyttäjän kotiin. Kunnankätilönä toimiessaan välilihan reipeämään törmäsi väistämättä useammin kuin laitoksessa työskennellessä. Välimatkojen ollessa pitkiä, lapsi oli usein jo syntynyt kätilön riennettyä paikalle. Paikanpäällä hän saattoi vain todeta koko välilihan revenneen ja ryhtyä parhaan taitonsa mukaan ompelemaan synnyttäjää. (Kätilölehti 1943: no 7.)

Eduskunnan päätöksen mukaisesti 31.3.1944 säädettiin Laki kunnan kätilöistä. Laki astui voimaan ensimmäinen päivä heinäkuuta samana vuonna. Tämän lain mukaan jokaisessa kaupungissa, kauppalassa ja maalaiskunnassa tuli olla koulutettuja kätilöitä. Kunnan kätilöiden tehtävänä oli äitiyshuolto, joka sisälsi raskausajan, synnytyksen ja lapsivuodeajan hoidon, ohjauksen ja neuvonnan. Kätilö saattoi toimia myös kaupungin synnytyslaitoksessa. Uudistetulla lailla saatiin myös palkkausasioihin sekä virkamatkojen korvauksiin liittyvät asiat parempaan kuntoon. Kätilölle maksettiin korvausta, mutta kuluvälineen oli oltava halvin mahdollinen tai kunnan hänelle käytettäväkseen asettama. Palkkausasioissa tällä lailla pyrittiin nostamaan kätilöiden palkkataso sairaanhoitajattarien ja terveysisarten tasoa vastaavaksi. Kätilön työssään tarvitsemista instrumenteista ei ollut mainintaa laissa, eikä myöskään sitä, kenen kuuluisi instrumentit kustantaa. (Kätilölehti 1944: no 4; Kätilölehti 1944: no 5.)

4.5 Sairaalasynnytykset kotona synnyttämisen tilalle

Koska synnytykset olivat 1940–1960 -luvulla siirtyneet kodeista synnytyslaitoksiin, huomattiin myös aseptiikan noudattamisen erityinen tärkeys. Tiedettiin, että jokaisessa kodissa on omat bakteerinsa ja niille altistumiseen oli synnyttäjä totunut, mutta sairaalassa esimerkiksi kolibakteeri saattaa aiheuttaa siirryttyään toiseen henkilöön pahankin virtsatieinfektion. Lokakuun 1968 Kätilölehdessä ilmestyi artikkeli Infektioiden torjunnasta ja välineiden huollosta synnytyslaitoksissa. Artikkelissa edellytettiin, että kätilöt toimisivat synnytyssalissa leikkaussalin aseptiikan mukaisesti ja että synnytyksen hoitoon tarvittava välineistö olisi asianmukaisesti desinfioitu. Artikkelissa pohdittiin myös kertakäyttöisten välineiden käyttöä taloudellisesta kannalta. Kätilön ei siis enää itse tarvinnut huolehtia välineidensä huollosta, mutta aseptiseen toimintaan oli kiinnitettävä entistä enemmän huomiota. (Kätilölehti 1968: 412–413.)

1960-luvulla pohdittiin useaan otteeseen kunnankätilöiden muuttunutta työnkuvaa ja työn määrän vähentymistä. Äitiyshuoltotyö oli monipuolistunut ja avoterveydenhuolto oli tuottanut hyviä tuloksia, etenkin imeväis- ja äitiyskuolleisuusluvut olivat merkittävästi vähentyneet. Kunnankätilöiden ja kunnallisten terveyssisarten työkuvat olivat kuitenkin lähentyneet kovasti toisiaan synnytysten keskittyessä sairaaloihin. Vuonna 1965 kotisynnytyksiä oli 0,8 %. Kätilön hoitamat kotisynnytykset olivat korkeimmillaan vuonna 1938 jolloin niitä oli 50,5 %. Kunnankätilön työ oli muuttunut synnytysten hoitamisesta laaja-alaiseksi äitiyshuoltotyöksi. Kätilön perustutkinto hävisi kokonaan 1.7.1968 voimaan tulleen asetuksen myötä. Kätilön koulutus muuttui sairaanhoitajan perustutkintoon pohjautuvaksi erikoiskoulutukseksi ja terveyssisaren koulutukseen lisättiin äitiyshuollon opetus. Erikoissairaanhoitaja nimike tuli kätilön nimikkeen tilalle. (Kätilölehti 1968: 210; Kätilölehti 1968: 471; Kätilölehti 1968: 221; Kätilölehti 1968: 473–75.)

5 Kätilölaukku

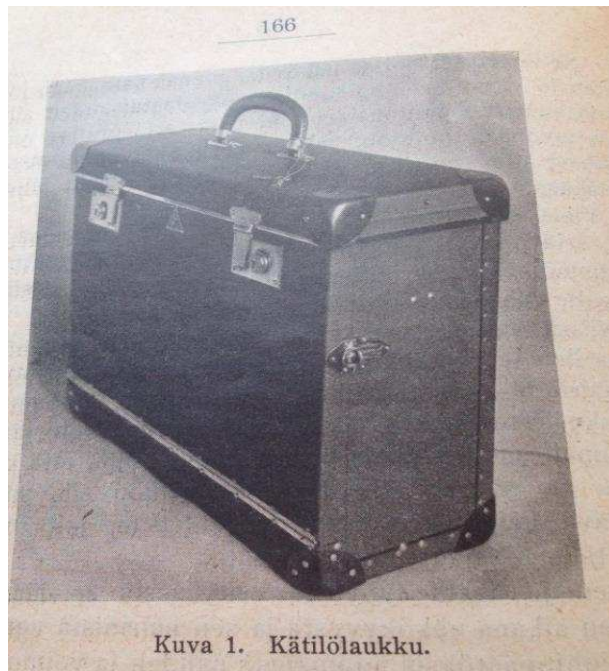
5.1 Kätilölaukun historiaa

Kätilölehdistä useilta eri vuosikymmeniltä löysimme erilaisia myynti-ilmoituksia lehtien viimeisiltä sivuilta, joissa mainostettiin kätilöinstrumentteja sekä laukkuja kätilöille. Liikkeet, joissa tarvikkeet olivat myytävänä, sijaitsivat suurimmissa kaupungeissa ja pääosa Helsingissä. Laukkuja myytiin valmiiksi sisutettuina tai kätilö saattoi ostaa tarvitsemansa tarvikkeet yksitellen oman harkintansa mukaan. Alla on kuvattuna eräs Kätilölehden mainoksista (kuvio 2). (Kätilölehdet 1920–1970.)

Kuvio 2. Instrumentariumin mainos Kättilölehdessä vuodelta 1946.(Kättilölehti 1946) Kuva: Venla Ranta

Kättilölehdessä lokakuussa vuonna 1929 julkaistussa artikkelissa kerrotaan yksityiskoh-
 taisesti markkinoille tulleesta uudenaikaisesta kättilölaukusta. Artikkelin alussa perustellaan
 uuden laukun tarkoitusta sekä sen hyviä puolia. Kättilöiden oli kuljetettava synnytyksen
 hoitamisessa tarvittavia välineitä hyvässä kunnossa ja nopeasti saavutettavina. Tämä oli
 usein hyvin hankalaa, sillä välineitä oli monen laatuista ja osa tavaroista oli särkyviä.
 Lääkeainepullon särkyessä saattoivat kaikki välineet turmeltua yhdellä kertaa. Matka
 synnyttäjän luokse oli usein pitkä ja hankala ja matka tehtiin säällä kuin säällä. Hevosien
 vetämissä rattaissa, vaappuvassa veneessä tai resiinan kyydissä ei ollut helppoa suo-
 jella kallisarvoisia välineitä. Ja jos kättilön piti taittaa pitempi matka kävellen, oli kättilön
 laukun painolla ja muodolla merkitystä. Uutta muotoilua edustava kättilölaukku alla ole-
 vassa kuvassa (kuvio 3). (Kättilölehti 1929: no 10.)

Kuvio 3. Uudenlainen kätilölaukku esitettynä vuoden 1929 Kätilölehden lokakuun numerossa. (Kätilölehti 1929) Kuva: Miina Mantila

Kätilöt olivat kuljettaneet välineitään erilaisissa laukuissa ja ne saattoivat olla hyvinkin erilaista alkuperää eivätkä aina kovin hyvin tarkoitukseen sopivia, kuten vaneriaski tai juurikori. Laukku ei saanut olla tarpeettoman suuri, eikä painava, sillä välineet itsessään olivat jo sängen painavia. Suunniteltiin siis uudenlainen laukku, joka oli muodoltaan ja painoltaan edeltäjiään käyttäjäystävällisempi. Materiaaliksi valikoitiin vedenpitävä ja pestävä vulkanoitu fiiberi. Materiaalia oli käytetty jo vuosia matkalaukkujen valmistuksen alalla. Laukun paino oli viisi ja puoli kiloa ja ulkomitat olivat: 52 x 40 x 20 cm. Laukku oli kulmistaan vahvistettu, se sisälsi kaksi lukkoa ja kantimena oli mukava ja luja kädensija. Laukku oli valmistettu pitempiaikaisen suunnittelun ja kokeilun tuloksena Kätilöopistolla professori Hahlin johdolla. Laukun valmistajana toimi OY E. M. Nordqvistin tehdas. (Kätilölehti 1929: no 10.)

Kätilö on voinut myös saada laukkunsa lahjoituksena. Kätilötoimiston toimintaselostuksesta vuosilta 1932–1934 selviää, että Kätilöliitto on välittänyt maan kätilöille tuona kolmivuotiskautena kuusikymmentä kappaletta kätilölaukkuja. Kätilöliitto avusti kunnankätilöitä välineiden hankkimisessa. Vuoden 1943 Kätilölehdessä on mainittu Kansanhuoltoministeriön myöntäneen luvan Kätilötoimistolle, jotta he voisivat jakaa pumpulilankaa napalangoiksi kunnankätilöille. Napalanka oli katkaistu määrätyn mittaisiksi kappaleiksi ja se oli arvoltaan kaksi penniä kappaleelta. Jokaisella kätilöllä oli oikeus tilata niitä yhtä

paljon, kuin hän hoitaa synnytyksiä vuodessa. Kätilöitä kannustettiin säästeliäisyyteen ja esimerkiksi napalankoja suosittiin käyttämään vain yhtä kappaletta, jolloin toinen korvattiin esimerkiksi kocherilla eli suonipuristimella. (Kätilölehti 1935: no 10; Kätilölehti 1943: no 8.)

Kunnankätilöt havahtuivat vuonna 1950 synnytyslaukun mallin, sisällön ja järjestelyn aiheuttavan runsaasti päänvaivaa ammattikunnalleen. Kätilöliiton laukkutoimikunta julkaisi eräänlaisen kilpailun kätilöiden keskuudessa, jossa tuli antaa ehdotuksia laukun mallista, mitoista, lokeroista, sisällyksestä ja käytännöllisestä järjestelystä. Oli selvää, että vanhojen laukkujen tilalle tarvittiin uusi, ajanmukainen, kevyt, helposti puhtaana pidettävä ja välineisiin nähden järkevä synnytyslaukku kunnankätilön käyttöön. (Kätilölehti 1950: no 2.)

Kätilölehdessä kerrotaan vuonna 1952, kuinka laukkutoimikunnan kilpailun jälkeen on valmistettu synnytys- ja kotikäyntilaukkuja ja niiden toimivuutta on kokeiltu kentällä. Alla olevassa kuvassa (kuvio 4) näkyy hyvin laukun malli. Suunnittelussa on mietitty laukun ulkokuorta ja sisusta. Laukusta on pyritty saamaan mahdollisimman pienikokoinen, mutta siihen täytyy mahtua tarvittavat työvälineet, jotta kätilö voi työskennellä mahdollisimman käytännöllisesti ja täydellä teholla. Vuoden 1952 alussa Kätilöliitto oli päässyt sopimukseen Instrumentariumin kanssa ja näin ollen Kätilötoimiston kautta oli tilattavissa synnytyslaukkuja ja kahta lajia kotikäyntilaukkuja. (Kätilölehti 1952: no 2.)

Kättilöiden itsensä suunnittelema
KÄTILÖLAUKKU

Laukku on kättilöiden suunnittelema ja huolellisesti kokeilema. Tämä laukku poikkeaa tuntuvasti nykyisistä erilaisista malleista lähinnä siksi, että tässä on otettu huomioon synnytyksessä tarvittavien välineiden kokemukseräinen sijoitus. Rakenne on tukeva, ja nahka hyvin kestävä. Kulmat vahvistettu. Irroitettava vuori plastikkangasta ja helposti pestävissä.

Toimitamme Teille myös kaikkia toimessanne tarvitsemanne välineitä.

INSTRUMENTARIUM
1900

Helsinki - Aleksanterinkatu 15
Puh. 61 476

Hämeenlinna - Jyväskylä - Kuopio - Lahti
Lappeenranta - Maarianhamina - Oulu
Rovaniemi - Seinäjoki - Tampere - Turku
Töölö, H:ki

yleisruisku

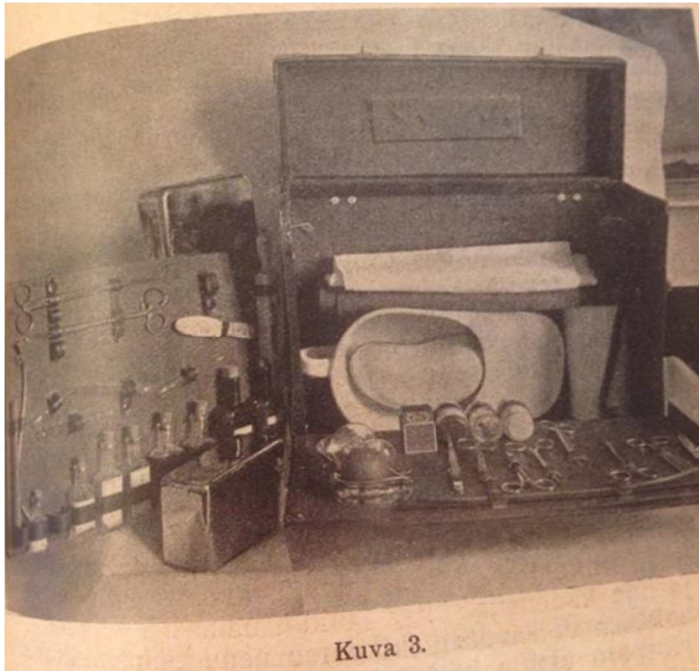
- kaikki osat irroitettavissa
- vaihdettava lasi
- metalliosat kestäviksi kromatut

Kuvio 4. Uusi kättilölaukku mainoksessa. Kuvassa myös pienempi kotikäyntilaukku (Kättilölehti 1952) Kuva: Miina Mantila

5.2 Kättilön synnytyksen hoidossa käyttämät välineet

Vuonna 1929 lehdessä esiteltiin laukkuun oli suunniteltu jokaiselle välineelle oma määrätty paikkansa. Välineisiin pääsi myös helposti käsiksi, sillä laukusta avautui varsinaisen kannen lisäksi toinen sivuseinä. Laukku oli sisältä jaettu kahteen osastoon pitkittäisellä, poisnostettavalla väliseinällä. Tästä kuva alempana (kuvio 5). Työvälineille ja lääkkeille oli jokaiselle oma nahkahihnalla kiinnitettävä paikkansa. Laukku sisälsi heti kannen alla kaksi nikkelöityä sterilisaattoria välineiden puhdistamiseen. Avattavaan sisäseinään oli kiinnitettynä limakatetri, pehmeä kumikatetri, emätinpeili, maitopumppu, jodipullon, kolme purkkia eri salvoja ja voiteita varten, kaksi pinsettiä eli atulaa, kahdet sakset, neulankuljettaja, verisuonen likistäjä (peani) ja kaksi napavarren hätävaralikitäjä (Kocher

peani). Lisäksi laukussa oli paikat 9-10 erisuuiselle pullolle, kuumemittarille, metallikatetrille, jyväpihdeille, kuulapihdeille, lasiselle emättimen huuhtelukärjelle, koeputkelle, peräruiskekärjelle, kylpyvesilämpömittarille, kuulotorvelle sekä osittain harsokankaalla ympäröidylle puupalikalle synnytyskouristustapausten varalle. Taaempaan osastoon mahtuivat alusastia, peräruiskekannu letkuineen, vahakangas ja esiliina sekä kätilön työpuku. (Kättilölehti 1929: no 10.)

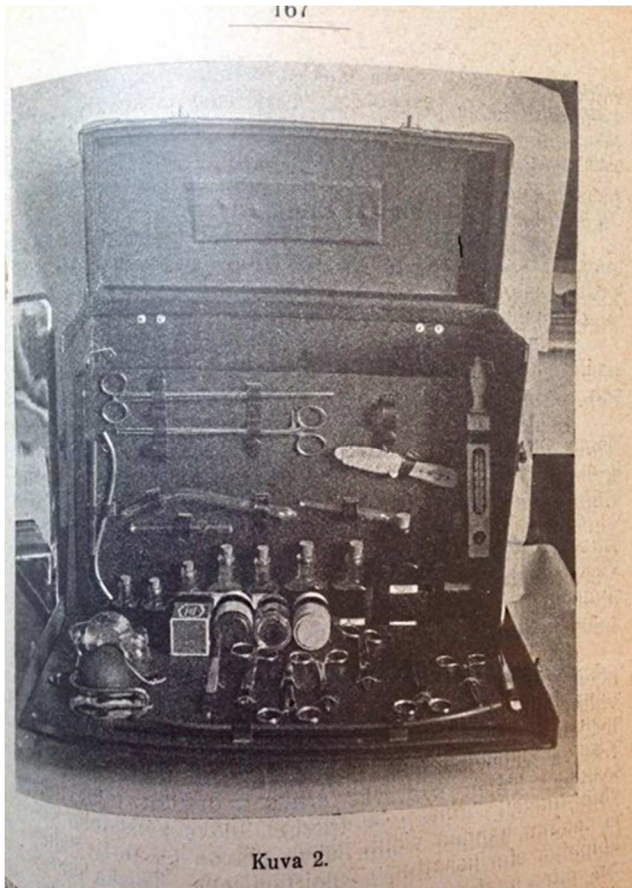

Kuvio 5. Kättilölaukku kuvattuna väliseinä pois nostettuna vuoden 1929 lokakuun Kättilölehdessä. (Kättilölehti 1929) Kuva: Miina Mantila

Kättilölaukussa oli kuljetettava työvälineiden lisäksi myös kaikki tarvittavat lääkkeet. Lääkkeitä säilytettiin lasipulloissa (kuvio 6) ja matkan aikana oli suuri vaara lääkepullojen rikkoutumisesta. Uuteen kättilölaukkuun vuonna 1929 suunniteltiin paikat myös lääkkeiden kuljetusta varten (kuvio 7).

Kuvio 6. Lääkeainepulloja. (Hoitoyön koulutuksen museo 2015) Kuva: Miina Mantila

Kuvio 7. Jokainen väline ja pullo ovat määrätyle paikalleen siististi kiinnitettynä. (Kättilölehti 1929) Kuva: Miina Mantila

Kättilö ei saanut ruiskuttaa lääkkeitä ihon alle ilman lääkärin määräystä, mutta kättilölaukussa mukana kulkivat myös neulat ja lasiset ruiskut. Alla olevassa (kuvio 8) kuvassa on Hoitotyön koulutuksen museon lasisia ruiskuja ja neulat säilytysrasioineen. Synnytyksen hoidossa oli kuitenkin useita erilaisia lääkkeitä ja salvoja, joita kättilö kuljetti mukanaan laukussa. Liitteessä yksi kerrotaan 1920-luvulla kättilön käyttämistä lääkkeistä ja niiden käyttötarkoituksista. Kuvioista kuusi näkyy millaisia ovat olleet lasiset ruiskut ja neulat. Kättilöillä oli myös välineistö raskaana olevan naisen virtsan tutkimista varten. Tiedettiin, että raskaudentilan ja synnytyksen kulun arvioimiseksi virtsan tutkiminen oli tärkeätä. Virtsassa ilmenevistä muutoksista kättilön kuului informoida lääkäreitä. Tällä ennakoitiin esimerkiksi äkillistä pöhötystä tai kouristuksia. Tavallisimpia muutoksia raskausaikana virtsassa on sen valkuaispitoisuus ja tämän määrittämiseksi kättilöillä oli käytössään ns. typpihappokoe. Virtsaa ensin lämmitettiin koeputkessa kiehuvaan ja siihen lisättiin hiukan 25 prosentista typpihappoa. Valkean sakan muodostuminen indikoi valkuaisen esiintymisen virtsassa. (Kättilön käsikirja 1929:)

Kuvio 8. Ruisku ja erikokoisia neuloja. (Hoitotyön koulutuksen museo 2015) Kuva: Miina Mantila

Toinen mahdollinen määrittäminen oli professori Airilan laatima koje nimeltä Albumen. Ohut kapillaariputki kastettiin ensin sulfosalisyylihappoon ja sen jälkeen tutkittavan

virtsaan. Valkuainen virtsassa sakkautui tutkimusnesteen vaikutuksesta. Tällä menetelmällä pystyttiin määrittämään myös valkuaisen pitoisuus. Runsas valkuaispitoisuus sakkautti nesteen heti, mutta hitaasti muodostuva ja vähäinen määrä, ilmensi vähäistä valkuaista. (Kättilön käsikirja 1929: 104–106.)

Kättilölehdessä vuonna 1951 on listattuna kunnankättilön synnytyslaukun sisältö. Artikkeleissa myös neuvotaan kättilöitä hankkimaan Kättilöliiton sekä Kättilöopiston hyväksymä kotikäyntilaukku. Liitteissä kolme ja neljä on täydelliset listat laukkuihin kuuluvista instrumenteista. Laukussa oli pestävä ja irrotettava vuori sekä kangasta, josta valmistaa eri välineille kangaspussit. Instrumentteja ei saanut kääriä epäsiisteihin paperinkappaleisiin. Eri välineitä olivat instrumentit, ruostumattomat välineet, lasiset välineet, kumiset välineet, sidetarpeet, puhdistusvälineet, paperitavara sekä muut välineet. Laukussa kuljettiin mukana myös lääke- ja puhdistusaineita ja lääkärin kanssa oli sovittava mitä lääkettä saa käyttää. (Kättilölehti 1951: no 7.)

5.3 Laukun ja välineiden hinta

Vuoden 1929 Kättilölehdessä esitellylle uudelle kättilölaukulle hintaa arvioitiin tulevan sisustuksineen noin 1275 mk. Itse laukku maksoi 400 mk, instrumentit korkeintaan 500 mk, (alla olevassa kuvassa yksi instrumenteista, kuulotorvi,) astiat yhteensä 295–355 mk ja vahakangas 40 mk metriltä. Toiveissa oli saada hintaa alenemaan jatkuvien neuvottelujen kautta sekä yhteistilauksen avulla. Laukun pystyi tilaamaan Kättilötoimistosta kirjeellä, sisustuksineen tai ilman. Vuosien 1929–1934 Kättilölehtien perusteella kättilön palkka on ollut noin 8000 markkaa vuodessa. Tähän on maksettu lisäksi vielä taksan mukaiset korvaukset synnytysten hoidosta. Taksat vaihtelivat kunnittain sekä synnyttäjän säätyluokan mukaan viidestä neljäänkymmeneen markkaan. Asunto sekä lämmityspuut kuuluivat palkkaan luontaisetuina. Koko laukun hinta olisi tällöin reilu kuudesosa kättilön vuosipalkasta ja täten hyvin arvokas hankinta. (Kättilölehti 1929: no10; Kättilölehdet 1929–1934.)

Kuvio 9. Kättilön tärkeimpiä työvälineitä, sikiön sydänäänten kuunteluun käytetty kuulotorvi. (Hoitotyön koulutuksen museo 2015) Kuva: Miina Mantila

Kättilölehden marraskuun numerossa vuodelta 1929 on kirjoitus Suomen Kättilöyhdistysten Keskusliiton III yleisestä kokouksesta, jossa liite numero 12 kertoo maalaiskättilöiden palkkauksesta ja eläkkeestä. Siinä todetaan, että kättilön palkka (666 mk/kk) on aivan riittämätön. Raha riittää juuri ruokaan, mutta ei paljonkaan muuhun. Asunto kuuluu palkkaan, mutta se täytyy itse kalustaa. Vaatteita kättilöllä kuluu enemmän kuin muilla, koska kättilö joutuu kulkemaan kaikenlaisella kelillä ja kaikenmoisisissa ajoneuvoissa. Jokaisella on oltava omat instrumentit ja matkoilla niitä särkyä ja ruostuu. Instrumentteja täytyy myös uusia niiden tullessa vanhanaikaisiksi. Muihin ammattiryhmiin, kuten tuberkuloosihoitajiin ja sairaanhoitajiin, kättilön palkka sekä luontaisedut ovat alhaisemmat. (Kättilölehti 1929: no 11.)

Kun järjestettiin kilpailu uuden ja kehittyneemmän kättilölaukun suunnittelusta 1950-luvun alussa, saatiin uusi malli markkinoille Instrumentariumin valmistamana. Kunnankättilöiden synnytyslaukulle hintaa tuli 8950 markkaa ja kotikäyntilaukulle 3950 markkaa. (Kättilölehti 1952: no 2.) Saman vuoden Kättilölehdistä selviää kättilön kuukausipalkan perustason ilman lisiä olleen 23 000 - 29 000 markkaa kuukaudessa. Tähän suhteutettuna kättilön laukun hinta on ollut edeltäjänsä huomattavasti edullisempi ja helpommin hankittavissa. (Kättilölehdet 1952.)

5.4 Hoitotyön koulutuksen museon laukut

Hoitotyön koulutuksen museossa, kätilötyölle omistetuissa kahdessa huoneessa, on yhteensä yhdeksän erilaista kätilön laukkuja. Saimme opinnäytetyömme toiselta ohjaajalta ja Hoitotyön koulutuksen museon vastaavalta lehtorilta Anna-Kaisa Pienimaaalta listan laukuista sähköisessä muodossa. Lista löytyy liitteestä seitsemän. Listaan on talletettu museon saamat tiedot laukuista sekä niiden alkuperästä. Kaikkien laukkujen alkuperästä ja käyttäjästä ei ole varmaa tietoa. (Hoitotyön koulutuksen museo.)

Hoitotyön koulutuksen museossa on kaksi erillistä huonetta varattuina kätilötyön historialle. Laukut on sijoitettu näihin kahteen huoneeseen esille eri tavoin. Osa laukuista on esillä lasivitriinissä, osa löytyy komeron puolelta ja yksi laukku on esillä kätilötyön huoneessa. Ensimmäisessä, kätilötyön historiaa kuvaavassa huoneessa, on lasivitriini, jonka alimmalla hyllyllä on ensimmäisenä oikealta Mandi Määtän laukku. (kuvio 10) Laukku on samanlainen kuin Kätilölehden artikkelissa vuonna 1929 esiintyvä laukku. Amanda ”Mandi” Fredrika Määttä syntyi 28.9.1886 Kuhmossa ja valmistui kätilöksi 22.4.1909. Hän toimi uransa ensimmäiset vuodet kunnankätilönä, mutta vakiintui sitten työskentelemään Helsinkiin prof. Boijen sairaalan synnytysosastolle. Mandi Määttä toimi vuodesta 1912 lähtien Uudenmaan kätilöyhdistyksen ahkerana jäsenenä ja hän omistaakin Kätilöliiton merkin nro 11. Määttä jäi eläkkeelle vuonna 1947 ja lahjoitti kätilölaukkunsa Kätilöopiston museolle 19.10.1966. Kätilöopetuksen 150-vuotisjuhlaa vietettiin Kätilöopistolla 4.11.1966, jolloin järjestetyssä näyttelyssä oli esillä nyttemmin Hoitotyön koulutuksen museosta löytyviä laukkuja. Kuvatekstien perusteella esillä olivat ainakin Anna Niirasen laukut sekä Mandi Määtän työpuku 1920–1930 -luvulta. (Kätilölehti 1966: 523; Kätilölehti 1966: 629,631.)

Kuvio 10. Mandi Määtän kätilölaukku. (Hoitotyön koulutuksen museo 2015) Kuva: Miina Mantila

Samassa huoneessa lasivitriinin alahyllyn keskellä on esillä metallinen, markiisikaalla päällystetty laukku, joka on ollut käytössä Lontoossa. Laukku on saatu lahjoitukseksi Kätilöopistolle Queen's Institute of District Nursingista. Viimeisenä lasivitriinin vasemmassa reunassa on puinen kaksiosainen laatikko, jossa on nahkaiset kantohihnat. Hoitotyön koulutuksen museon mukaan laukku on kuulunut kätilö Anna Niiraselle (syntynyt 19.11.1862). Niiranen toimi kätilönä Padasjoella vuodesta 1884, aina 1939 luvulle asti, vaikka hän oli jo jäänyt eläkkeelle vuonna 1923. Niiranen oli Kätilöyhdistyksen kunniajäsen ja erittäin arvostettu kätilö taitavana synnytyspihtien käyttäjänä. Hän huolehti nuoremman kätilöpolven etujen ajamisesta, valvoi etujen voimaan astumista sekä kirjoitti usein sanomalehtiin maalaiskunnissa toimivien kätilöiden puolesta. Arvostettuna kätilönä Niirasta haettiin usein apuun naapuri pitäjiin. Anna Niirasan kätilötyöstä ja uranuurtajan asemasta kertoo tarkemmin Hoitotyön koulutuksen museolle tehty opinnäytetyö.

Terhi Ala-Kihniä ja Timjami Kauristie ovat tehneet vuonna 2014 opinnäytteen nimeltä Anna Niirasen synnytyspäiväkirjojen kertomaa, Kunnankättilön työ vuosina 1885–1912. Työ on tallennettuna Theseus tietokantaan ja luettavissa siellä.

Hoitotyön koulutuksen museossa sijaitseva, Anna Niirasen laukku on maalattu ruskeaksi, sisus valkoiseksi. (kuvio 11) Hoitotyön koulutuksen museo on somistanut laukkuun sisällön museoesittelyä varten, välineistö ei ole alkuperäinen. Kuviossa 12 näkyy laukun sisältö.(Kättilölehti 1935: no 4; Kättilölehti 1940: no 1.)

Kuvio 11. Anna Niirasen puinen kättilölaukku. (Hoitotyön koulutuksen museo 2015) Kuva: Miina Mantila

Padasjoella 1884-1939
toimineen kätilö Anna Niirasen
synnytys- ja kotikäyntilaukku

Kuvio 12. Anna Niirasen laukun sisältö, kuten se on museossa esille pantuna. (Hoitotyön koulutuksen museo 2015) Kuva: Miina Mantila

Hoitotyön koulutuksen museossa kätilötyön huoneessa olevassa erillisessä, kätilön työasua esittävässä vitriinissä, on kätilö Jenny Aleksandrovna Väkevän musta, nahkainen laukku. Laukussa on päällä palkintolaatta, jossa venäjänkielinen teksti: Hänen Majesteettinsa hallitsijatar Keisarinna Aleksandra Feodorovnan korkea-arvoisessa nimessä annettu palkinnoksi Jenny Aleksandrovna Väkevälle oivallisesta edistymisestä. Keisarinna Aleksandran säätiön synnytys- ja naistentautien sairaala toukokuun 16 päivänä 1906. (Hoitotyön koulutuksen museo.)

Kuvio 13. Jenny Alenksadrovna Väkevän kätilön laukku. (Hoitotyön koulutuksen museo 2015)
Kuva: Miina Mantila

Kätilötyön historialle varatussa toisessa huoneessa, lasivitrinissä sijaitsee kaksi laukua. Toinen on harmaanvihreästä telttakankaasta valmistettu laukku, jossa sisällä peltinen, kannellinen välineiden säilytys- ja sterilointilaatikko. Laukun kulmissa on nahkaiset vahvikkeet sekä nahkaiset remmit sulkemista varten. Laukun kyljestä löytyy lyijykynämerkintä siitä, että laukku on kuulunut kätilö Veera Öhmanille. Huoneessa sijaitsee vielä mahdollisesti kätilön työssä käytetty vaneriaski. Huoneen kaapista löytyy kaksi ruskeaa nahkaista laukua, jotka mahdollisesti ovat olleet kunnankätilön käytössä. (Hoitotyön koulutuksen museo.)

6 2000-luvun kätilötyö

6.1 Kätilötyö sairaalassa

Vuonna 2013 Suomessa syntyi 58 525 lasta. Näistä lapsista suurin osa syntyi sairaalassa (99,7 %). Suunniteltuja kotisyntytyksiä ilmoitettiin syntymärekisteriin tuona vuonna 23. Vauvoja syntyi matkalla sairaalaan 71 ja muista syistä suunnittelemattomia sairaalan ulkopuolisia synnytyksiä oli 81. Alateitse lapsensa synnyttäneistä kivunlievitystä sai vuosina 2012–2013 92 prosenttia. Epiduraalipuudutuksen sai 75 % synnyttäjistä. (Perinataalitalasto – synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet 2013.)

Sairaalassa kätilön apuna synnytyksen hoidossa on kaikki nykyaikainen teknologia ja steriilit välineet sekä runsas valikoima lääkkeitä. Synnytyksen aikana kätilö seuraa äidin verenpainetta, pulssia ja lämpöä elektronisilla laitteilla sekä sikiön vointia seurataan sykekäyrällä (kardiotokografia, KTG). Kätilö vastaa itsenäisesti normaalin synnytyksen hoidosta. Tämä itsenäisyys tarkoittaa kuitenkin ennakointi- ja päätöksentekotaitojen hallintaa sekä tiivistä yhteistyötä muiden ammattiryhmien kanssa. (Tiitinen 2014; Paananen - Pietiläinen - Raussi-Lehto - Äimälä 2015: 33.)

6.2 Kotikätilön työ

Valitsimme kotona synnytyksiä hoitavan kätilön Anu Lampisen haastateltavaksemme. Hän on uranuurtaja suomalaisessa synnytyskulttuurissa ja Lampisen ammattifilosofian keskiössä on toimia kanssakulkevana ja rakastavana ammattilaisena. Lampinen on valmistunut kätilöksi 1990-luvulla ja kotikätilönä hän on toiminut vuodesta 2010 alkaen. Hän kehittää itseään jatkuvasti osallistumalla koulutuksiin Suomessa ja maailmalla. Lampinen on erikoistunut lääkkeettömään kivunlievitykseen. Kuviossa 14 on esillä Lampisen käyttämiä homeopaattisia lääkkeitä sekä akupunktioneuloja. (Lampinen 2015.)

Kuvio 14. Lääkkeettömään kivunlievitykseen: homeopaattisia lääkkeitä, akupunktioneuloja, gua sha -kampa. Willendorfin venus on kätilön oma amuletti ja hyvän mielen tuoja. (Anu Lampisen kätilölaukku 2015) Kuva: Miina Mantila

Suomessa kätilöiden koulutus antaa taidon toimia sairaalaympäristössä, mutta silti kotisynnytyksiä hoitavia kätilöitä löytyy muutamia. Kotisynnytyssä kätilön nimi on lyhennetty kätilöiden ja synnyttäjien suussa kotiloksi. Usein vaaditaan monen vuoden kypsyttely ajatukselle ryhtyä hoitamaan kotisynnytyksiä ja parhaiten kotilon työn oppii seuraamalla kokeneemman kätilön mukana kotisynnytyksiin. Kotikätilön työ on yksityisyrittäjyyttä ja vaatii siis myös yrittäjyysosaamista. Mitään kotikätilön työtä koskevaa lainsäädäntöä ei ole laadittu vaan jokainen saa hoitaa työnsä, niin kuin parhaakseen näkee. Myös välineet jokainen kätilö valitsee mieltymystensä mukaisesti. (Lampinen 2015.)

6.3 Kotilo Anu Lampisen laukku

Lampinen kertoo laukkunsa sisällön valikoituneen hänen oman kokemuksensa perusteella, mikä on hänelle tarpeellista synnytyksen ja vastasyntyneen hoidossa. Lampisella on seitsemän ja puolen vuoden kokemus synnytyssalissa työskentelyssä. Hän kertoo myös keskustelleensa laukun sisällöstä australialaisen kotisynnytyksiä hoitavan kätilön kanssa. Lampinen kerännyt lisäksi ideoita Hanna Hirvosen nettisivuilta, jossa oli aikoinaan 1990-luvulla lista kotisynnytystarvikkeista. Hirvonen oli tuolloin Aktiivinen synnytys ry:n puheenjohtaja ja synnytti itse kotona. Lampinen oli myös tehnyt kotikäynnin Suo-

nessa kotisynnytyksiä hoitavan kätilön, Lea Putus-Taljan luo ja tutustunut hänen synnytyssettiinsä. Laukun sisältämä valikoima on hyvin laaja ja Lampinen kertoo, että useita välineitä ei tarvita läheskään joka kerta. Kaikki täytyy kuitenkin olla saatavilla varmuuden vuoksi. Esimerkiksi oheisessa kuvassa (kuvio 15) olevat välineet ovat mukana varmuuden varalta. (Lampinen 2015.)

Kuvio 15. Kylmäpussi synnytyksen jälkeisen kohdun verenvuodon tyrehtyttämiseen, lämpöpeite sekä elvytyspalje vastasyntyneelle. Kaikki hätätapauksien varalle. (Anu Lampisen kätilölaukku 2015) Kuva: Miina Mantila

Välineiden hankinta on ollut yllättäen hyvin hankalaa. Suomesta ei saa ostettua tai löydy tarvikkeita ja suurin osa Lampisen tavaroista onkin tilattu internetin kautta Amerikasta. Esimerkiksi steriilejä hanskoja ei saa mistään Suomesta. Seuraavassa kuvissa (kuviot 16 ja 17) on steriilisti pakattuja välineitä sekä muita, kätilön synnytyksen aikana hyödynnäviä työvälineitä. Kuviossa 17. näkyy vastaavanlainen kuulotorvi, sikiöstetoskooppi, kuin aiemmin Hoitotyön koulutuksen museon välineistöä esiteltäessä. Kuulotorvella sydänäänet kuuluvat vasta noin 20 raskausviikolta alkaen, mutta ne paikantuvat tarkasti ja siten sikiön tarjonta voidaan arvioida melko luotettavasti (Paananen - Pietiläinen - Raussi-Lehto - Äimälä 2015: 202.). Lääkkeet sekä suonensisäiset nesteet saadaan ostettua luottolääkärin kirjoittamalla reseptillä. Suomesta saatavista tarvikkeista, kuten neuloista ja ruiskuista, joutuu maksamaan kovan hinnan apteekissa. Neljän vuoden kotikätilönä toimimisen aikana ainut uusi hankinta alkuperäiseen laukkuun on ollut pulssioksimetri. Kätilötalolla on pieni tarvikevarasto, josta laukun sisältöä voidaan täydentää. (Lampinen 2015.)

Kuvio 16. Steriilisti pakattuja tarvikkeita. Kuvan yläaidassa kotisyntytyksessä hyödyllinen otsalamppu. (Anu Lampisen kättilölaukku 2015) Kuva: Miina Mantila

2000-luvun kotikätilöt käyttävät välineidensä säilytykseen ja kuljetukseen esimerkiksi matkalaukkua tai pyörillä varustettua työkalupakkia. Lampinen on jaotellut välineistön pienempiin säilytysrasioihin, jotta esimerkiksi episiotomiaan käytettävät välineet ovat tarvittaessa helposti saatavilla. Kotikätilön laukku tai sen sisältöä ei ole säädelty lainsäädännössä, joten 2000-luvun kotikätilön laukku tai välineistö ei ole millään tavalla standardoitu. Tämän vuoksi laukkuja ja välineitä sekä niiden järjestelymalleja on yhtä monta kuin kotikätilöitäkin. Lampisen kollega ja työpari, kättilö Johanna Sarlio-Nieminen jakaa työvälineensä kahteen matkalaukkuun. Toisessa hän säilyttää synnytyksessä tarvittavia välineitä ja toisessa vastasyntyneen ensihoidossa tarvittavia välineitä. (Lampinen 2015.)

Kuvio 17. Steriilisti pakattuja navanlaittosettejä, steriilejä hanskoja, kuulotorvi ja taskulamppu, liukastegeeli ja mittanauha. (Anu Lampisen kättilölaukku 2015) Kuva: Miina Mantila

6.4 Synnytyksen hoidossa käytettävää välineistöä

2010-luvun kotisyntytyksissä käytettävä välineistö ei eroa valtavasti lähes sata vuotta aiemmasta välineistöstä. Suurimpana kehityksenä ja kätilön helpotuksena saattaa olla valmiiksi yksittäispakatut välineet. Enää kätilön ei tarvitse itse puhdistaa ja steriloida välineitään eikä kuljettaa sterilointiin tarvittavaa välineistöä mukanaan. Steriileillä tuotteilla on myös parasta ennen päivämäärä, jolloin tuote ei ole enää steriili. Laukun sisällön päivittäminen on siis aikaa vievää ja myös kallista. Historiaan verraten uudenlaisia välineitä ovat sähköiset mittausvälineet, kuten alla (kuvio 18) olevassa kuvassa näkyvä pulssioksimetri. Laukun tarkempi sisältö löytyy listana liitteestä viisi. (Lampinen 2015.)

Kuvio 18. Pulssioksimetri sikiön happisaturaation mittaamiseen syntymän jälkeen. Mittaa sykettä ja veressä olevan hapen määrää. (Anu Lampisen kätilölaukku 2015) Kuva: Miina Mantila

Lampinen kertoo vievänsä matkalaukun synnyttävän pariskunnan kotiin noin viikkoa ennen laskettua-aikaa, jotta välineistö on valmiina synnytyksen käynnistyttyä ja Lampinen voi saapua paikalle esimerkiksi pyörällä tai julkisilla kulkuvälineillä, jos hänellä ei ole perheen autoa käytettävissä. Laukussa on ensimmäisenä saatavilla synnytyssetti, paketti tehdaspuhtaita hanskoja sekä vedenpitävä doppler sikiön sydänäänien kuuntelua varten. Doppler ottaa kaiun sikiön sydänäänistä herkästi ja mahdollistaa sydänäänien kuuntelun laajalta alueelta (Paananen - Pietiläinen - Raussi-Lehto - Äimälä 2015: 202.). Doppleristä kuva alla (kuvio 19). (Lampinen 2015.)

Kuvio 19. Vedenpitävä doppler sekä anturin alle tulevaa geeliä. (Anu Lampisen kätilölaukku 2015)
Kuva: Miina Mantila

7 Pohdinta ja johtopäätökset

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tutustua suomalaiseen kätilölaukkuun ja kätilön työvälineisiin sekä tallentaa historiallisesti merkittävää esineistöä. Tarkoituksena oli tuottaa kuvailevaa tietoa kätilötyön historiasta kätilön käyttämien työvälineiden kautta sekä kätilölaukusta, jossa työvälineitä säilytettiin. Tarkoituksena on myös peilata kätilölaukun merkitystä nykyaikaan ja pohtia kätilölaukun tulevaisuutta. Toteutimme opinnäytteemme osana Metropolia Ammattikorkeakoulun ja Hoitotyön koulutuksen museon projektia. Projektin päätavoitteena on tallentaa hoitotyön ja sen koulutuksen historian vaiheita koulutuksen alkua ajoista nykyyteen sekä parantaa Hoitotyön koulutuksen museon tunnettavuutta.

Opinnäytetyömme aineisto koostui 1900-luvun Kätilölehdistä, Hoitotyön koulutuksen museon kirjoista sekä Hoitotyön koulutuksen museossa sijaitsevista kätilölaukuista. Pyrimme takaamaan aineiston oikeellisuuden kiinnittämällä huomiota asiakirjojen alkupeirään sekä niiden asemaan ja tehtävään menneisyudessa. Löytämämme aineiston perusteella saimme luotua kattavan kuvauksen kätilön laukuista ja työvälineistä 1900-luvun alusta nykypäivään. Valitsimme nykypäivän vertailukohtaksi kotona synnytyksiä hoitavan kätilön Anu Lampisen ja esittelemme hänen laukkunsa nykyaikaiset työvälineet. Kätilöt hoitivat vielä 1900-luvun puoleen väliin asti synnytyksiä perheiden kotona ja halusimme 2010-luvun kätilölaukun kautta myös pohtia laukun merkitystä tulevaisuudessa.

Tavoitteenamme opinnäytetyössä oli ymmärtää paremmin kätilön työtä 1900-luvulla ja kuinka kätilön työskentelyolosuhteet ja työvälineet ovat muuttuneet ajan saatossa. Olemme muodostaneet aineistomme pohjalta tavoitteemme mukaisesti laajan kuvauksen kätilötyöstä ja kätilön työolosuhteista kätilölaukun ja kätilön työvälineiden avulla, 1800-luvun lopulta tähän päivään asti.

Opinnäytetyömme pohjalta voimme todeta, että kätilölaukku on ollut kätilötyön historiassa merkittävä väline. Siinä on kuljetettu kätilön tärkeimmät instrumentit ja lääkeaineet. Sen on täytynyt olla jatkuvasti toimintavalmiudessa, aivan kuin kätilön itsensäkin. Nykyaikana kotikätilöillä on synnytyksiä hoidettavanaan huomattavasti vähemmän kuin 1950-luvun huippuvuosina. Tästä johtuen laukku ei tarvitse kuljettaa aina mukana, vaan se voidaan viedä synnyttäjän kotiin valmiiksi jo hyvissä ajoin.

Havaitsimme opinnäytetyön aineistoon tutustuessamme kätilölaukun ulkonäön muovautuneen ajan kuluessa. Alkuun laukuksi otettiin se, mikä on ollut saatavilla, mikä tahansa pärekori tai laukku on ollut riittävä, kunhan sillä on saanut työvälineet kulkemaan mukana. Kätilön työkuvan muovautuessa professionaalisempaan suuntaan, myös laukku on muokkaantunut käytännöllisemmäksi ja sen status on muuttunut. Kätilöt itse ovat olleet suuressa roolissa kehittämässä laukkuja vastaamaan tarpeitaan. Välineet ovat olleet painavia, helposti särkyviä sekä hyvin arvokkaita kätilölle. Tämän vuoksi suunnittelussa keskityttiin myös työvälineiden ja lääkkeiden turvalliseen sijoitteluun laukun sisällä. 1900-luvun alun kätilölaukusta tämän päivän kotikätilön laukkuun on säilynyt laukun sisällön järjestelmällisyys, jolloin kätilö löytää nopeasti ja vaivattomasti tarvitsemansa välineet. Työvälineet kiinnitettiin nahkaremmein omille paikoilleen ja lääkepullot pyrittiin sijoittamaan siten, etteivät ne pääsisi kaatumaan. Nykyaikajan kotikätilö hyödyntää työvälineiden järjestelyssä esimerkiksi suljettavia muovirasioita. Lääkepullon kaatuessa saattoi koko kätilölaukun kallisarvoinen sisältö olla pilalla. Sää- ja matkustusolosuhteet ovat tuoneet omat haasteensa. Laukun kehittämisessä onkin tullut huomioida kätilön mahdollisimman vaivaton liikkuminen paikasta toiseen. Kätilö kantoi itse laukkunsa kulkiessaan jaloin, suksilla hiihtäen tai esimerkiksi veneellä. On siis ollut tärkeää kiinnittää huomiota laukun ulkomuotoon ja sen toimivuuteen.

Kätilölaukku standardoitiin 1950-luvulla, jonka myötä kaikki kunnankätilöt käyttivät työsään samanlaista kätilölaukkuja. Synnytyksen hoitoon tarvittavien välineiden ja lääkkeiden kuljetukseen valikoitui suurempi laukku ja kätilön muuttuneeseen työnkuvaan mu-

kaan tulleiden, tärkeiden kotikäyntien hoitoon, pienempi laukku. Kun kättilöt siirtyivät asteittain kodeista sairaaloihin hoitamaan synnytyksiä, kättilölaukun merkitys jäi pieneksi, kunnes vähitellen se hävisi kokonaan. Tämän päivän neuvolassa toimivilla kättilöillä/terveydenhoitajilla on edelleen jokaisella omanlaisensa kotikäyntilaukku perheen luona vierailua varten. Laukun ulkomuodolla ja materiaalilla ei ole enää keskeistä merkitystä, kättilöiden siirryttyä käyttämään autoja.

Kotisyntytyksiä hoidettaessa laukku viedään hyvissä ajoin valmiiksi synnyttäjän kotiin. Kotikätilö ei voi säilyttää laukkuaan valmiina autossa, sillä lämpötilavaihtelut voivat olla haitallisia työvälineille ja lääkeaineille. Sää- ja matkaolosuhteet eivät ole enää uhkana tarvikkeiden säilymiselle. Lääkkeiden pakkaaminen on kehittynyt historiassa esiintyneistä usean annoksen sisältävistä lasipulloista. Lääkeaineet ovat nykyään tabletteina tai yksittäisannoksina ampulleissa eli pienissä lasisissa pulloissa. Nesteet on pakattu muovisiin tippapusseihin. Lisäksi lasiampullit on suojattu styrokseen tai pahviin. Näin lääkeaineet säilyvät ehjinä kotikätilön laukussa.

Opinnäytetyömme pohjalta olisi mielenkiintoista tutkia synnytysten hoitoon käytettyjen välineiden kehittymistä ja teknologian aikaan saamaa muutosta synnytysten hoidossa. Pärjättäisiinkö vähemmällä vai tarvitsevatko kättilöt lisää informaatiota antavaa teknologiaa. Tutkiessamme kättilön työvälineitä, havaitsimme monen työvälineen olevan vastaavanlaisena käytössä tänä päivänä kuin ne olivat 1900-luvun alussa. Teknologian kehittymisen myötä esimerkiksi sikiön sydänäänten kuuntelu on mahdollista siihen tarkoitettulla Doppler-laitteella. Dopplerin kehittymisen myötä sikiöäänten kuuntelu on verrattain helppoa, sillä se ottaa herkästi kaiun laajaltakin alueelta, jolloin sydänäänet löytyvät nopeasti. Toisaalta sikiön tarjonnan määrittämiseen Dopplerilla löydetyt sydänäänet eivät ole luotettavia juuri laaja-alaisen kuuntelusäteen vuoksi. Sydänäänikeskus ei välttämättä kuvaa sikiön asentoa kohdussa. Kätilön kuulotorvi, sikiöstetoskooppi, joka on Hoitotyön koulutuksen museossa olevassa laukussa sekä kotikätilö Anu Lampisen laukussa, on luotettavampi keino arvioida sikiön tarjontaa. Kuulotorven avulla sikiön sydänäänet paikantuvat tarkasti ja ne kuullaan sydänäänikeskuksen kohdalla.

Tulevina kätilöinä meidän on keskeistä hahmottaa kokonaisnäkemys kätilön ammatista. Kätilökoulutus pyrkii kouluttamaan päteviä ammattilaisia terveydenhuoltoon vastaamaan yhteiskunnan tarpeita. Metropolia Ammattikorkeakoulun kätilötyön koulutusohjelman opetussuunnitelma vastaa tutkintovaatimuksia, työelämän osaamis- ja kehittämistarpeita sekä kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön vaatimuksia.

Yhteiskunnan tarpeet ovat muokkautuneet ajan saatossa. Huomasimme kuitenkin opinnäytetyöprojektimme aikana, että Kätilölehdissä 1900-luvun alkupuolella pohditut kysymykset esimerkiksi kunnankättilön ammatista, synnytyssairaaloiden suosimisesta ja äitiyshuoltoon liittyvät kysymykset ovat pinnalla jälleen tähän päivään tultaessa. Kätilöt ovat viime vuosina uskaltaneet jälleen hoitamaan synnytyksiä myös synnyttäjän kotona. Nykypäivän yhteiskunnassa ihmisillä on erilaisia ja eritasoisia tarpeita ja näihin muuttuviin tarpeisiin on lähtenyt yksityinen sektori myös hoitoalalla vastaamaan. Yksityisiä hoitoalan yrityksiä tulee markkinoille kaiken aikaa. Kotona tehtävään hoitotyöhön ja erityisesti synnytyksen hoitoon vaaditaan kuitenkin nykyaikaisen teknologian mukaiset varusteet ja välineet ja tätä kautta kätilölaukku on jälleen ajankohtainen, tärkeä väline. Olisiko siis tarpeellista standardoida jälleen kätilölaukun sisältö synnytyksen hoidon suhteen? Vai voidaanko kätilön työvälineiden hankkiminen jättää jokaisen kätilön itsensä huolehdittavaksi? Lisäksi tulisi pohtia työvälineiden saatavuutta. Kotikätilön työssä käytettävien työvälineiden maahantuonnilla ja välittämällä voisi olla tulevaisuutta. Kunnankättilöiden aikana työvälineiden välittäjänä toimi Kätilöliiton alainen kätilötoimisto.

Opinnäytetyömme vahvuuksia ovat käyttämämme moninaiset lähteet, joilla on keskeinen merkitys historiantutkimuksessa. Opinnäytetyömme on tehty tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittelemän hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Tämän ansiosta opinnäytetyömme on eettisesti hyväksyttävä ja luotettava ja tuloksemme ovat luotettavia. Työtapamme perustuivat rehellisyyteen, yleiseen huolellisuuteen sekä tarkkaavaisuuteen, kuten hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää. Opinnäytetyömme muodostaa informatiivisen, selkeän sekä kattavan kokonaisuuden.

Lähteet

Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Ala-Kihniä, Terhi – Kauristie, Timjami 2014. Anna Niirasen synnytyspäiväkirjojen kertomaa Kunnankättilön työ vuosina 1885–1912. Helsinki: Metropolia ammattikorkeakoulu. Saatavilla myös sähköisesti
< <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/83728/opinnaytetyovalmis.pdf?sequence=1>>.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2012. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Tammi.

Hyvä tieteellinen käytäntö. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Verkkodokumentti.< <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanta>>. Luettu 18.11.2014.

Heinricius, G. 1914. Operatiivisen lapsenpäästön oppikirja. Helsinki: J. Simelius`en Perillisten Kirjapaino-osakeyhtiö.

Hoitotyön koulutuksen museo. 2014.Metropolia Ammattikorkeakoulu. Verkkodokumentti. <<http://www.metropolia.fi/palvelut/hoitotyon-museo/>>. 6.5.2015.

Hänninen, Sisko-Liisa 1965. Kättilötyön vaiheita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino.

Kananen, Jorma 2008. Kvali - Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Konaktion novum. 2013. Lääkeinfo. Verkkodokumentti. <http://www.laakeinfo.fi/Medicine.aspx?m=1952&i=ROCHE_KONAKION+NOVUM>. Luettu 5.3.2015.

Kättilölehti 1920: no 6. Asetus kättilötoimen harjoittamisesta ja synnytyslaitoksista.

Kättilölehti 1929: no 10. Kättilölaukku. Siirala, Martti.

Kättilölehti 1929: no 11. Suomen Kättilöyhdistyksen Keskusliiton III yleinen kokous. Emmi Lindström.

Kättilölehti 1934: no1. Anomuksia ja lausuntoja. Lilja-Johansson, Rosa - Ekman, Marianna.

Kättilölehti 1935: no 4. Anna Niiranen, 50 vuotta kättilönä.

Kättilölehti 1935: no 10. Suomen Kättilöyhdistysten Keskusliiton V yleinen kokous. Ekman, Marianna.

Kättilölehti: 1936: no 1-2. Suomen Kättilöyhdistysten Keskusliiton V yleinen kokous. Liite N:o 16. Kokemuksiani äitiyshuollon neuvonnasta.

Kättilölehti 1937: no 12. Laki kunnallisesta kättilötoimesta.

Kättilölehti 1940: no 1.

Kättilölehti 1940: no 12.

Kättilölehti 1942: no 2. Kotirintama kestää.

Kättilölehti 1942: no 3. "Kotirintama kestää". Tyyne Kaitila.

Kättilölehti 1943: no 7. Kunnankättilön tehtävistä. Malmila, Lyyli.

Kättilölehti 1943: no 8. Kunnankättilöiden huomioon! Kättilötoimisto.

Kättilölehti 1944: no 2. Äitiyshuollosta ja sen kohottamisesta Suomessa. Leppo, Erkki.

Kättilölehti 1944: no 4. Laki kunnan kättilöistä.

Kättilölehti 1944: no 5. Uusia lakeja. Jahkola, Alarik.

Kättilölehti 1950: no 1. Vastuuvakuutuksesta.

Kättilölehti 1950: no 2. Tiedoituksia. Kunnankättilöille.

Kättilölehti 1952: no 2. Kunnankättilön työlaulut. Melto, Sirkka.

Kättilölehti 1966: 523. Merkkipäiviä: Mandi Määttä 80-vuotias.

Kättilölehti 1966: 629-631. Kättilöopetuksen 150-vuotisjuhlapäivä Kättilöopistolla 4.11.1966.

Kättilölehti 1968: 221. Kättilön työ: Johtopäätökset.

Kättilön käsikirja. 1929. Suomen kättilöyhdistysten keskusliitto. Helsinki: J. Simelius`en perillisten kirjapaino.

Kättilötyö. 2014. Nuorten koulutusohjelman opetussuunnitelma. Verkkodokumentti. <<http://opinto-opas-ops.metropolia.fi/index.php/fi/16183/fi/70307/SXL14S1/year/2014.>> Luettu 13.4.2015.

Kylmä, Jari – Juvakka, Taru 2012. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.

Laiho, Arja (toim.) 1991. Viisaista vaimoista nykyajan kättilöiksi. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Lampinen, Anu 2015. Kättilö, Kättilötalo. Helsinki. Haastattelu 24.2.

Lampinen, Anu. Kotilona oleminen. Aktiivinen synnytys. <<http://www.aktiivinensynnytys.fi/index.php/ammattilaisille/haluaisitko-kotisynnytysskatiloksi/132-kotilona-oleminen>>. Luettu 31.3.2015.

Lilja-Johansson, Rosa 1929. Kättilön käsikirja. Helsinki.

Paajanen – Pietiläinen – Raussi-Lehto – Väyrynen – Äimälä (toim.) 2012. Kättilötyö. Helsinki: Edita Prima.

Paajanen – Pietiläinen – Raussi-Lehto – Äimälä (toim.) 2015. Kättilötyö. Raskaus, synnytys ja lapsivuodeaika. Keuruu: Edita Publishing Oy.

Paunonen, Marita - Vehviläinen-Julkunen, Katri 1997. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Juva: WSOY.

Perinataalitalasto – synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet 2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116818/Tr23_14.pdf?sequence=3>. Luettu 19.3.2015.

Tiitinen, Aila 2014. Normaali synnytys. Lääkärikirja Duodecim. Verkkodokumentti. Päivitetty 23.10.2014. <http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00160>. Luettu 19.3.2015.

Valmisteyhteenveto. 2010. Pfizer. Verkkodokumentti. <<http://www.pfizer.fi/sites/fi/Products/spc/Cytotec.pdf>>. Luettu 5.3.2015.

Viisaista vaimoista nykyajan kättilöiksi. 1991. Kättilöopetus Suomessa 175 vuotta. Kättilöopisto. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Kättilön käyttämät lääkkeet 1920-luvulla

Kättilö ei ilman lääkärin määräystä saanut ruiskuttaa lääkkeitä ihon alle. Alla mainittuja lääkkeitä kättilöt saivat vapaasti käyttää toimessaan oman harkintansa mukaan.

- *Oopiumtipat: (tinctura opii)*, oopiumin 10 % alkoholiliuos. Käytetään pääasiassa suoliston ärsytystiloissa, vahvassa ripulissa ym. poistamaan kipua ja tyyntymään suolen toimintaa, rauhoittaa emän supistuksia. Ei lapsille
- *Valeriaanatiepat: (tinctura valerianae)*, virmajuuren alkoholinen uute. Vaikuttavat hermostoon rauhoittavasti. Lievempiin hermostovaurioihin, unettomuuteen yms.
- *Ulostavia aineita:*
  - o *Risiiniöljy, karvasvesi ja englanninsuola:* soveltuvat äkillisiin umpihäiriöihin ja silloin kun suoli on saatava nopeasti tyhjäksi
  - o *Lakritsipulveri, rabarberitabletit ja poltettu magneesia:* soveltuvat pitempikäiseen lievään vatsankovettumiseen
- *Häränjyvät, torajyvät (Secale cornutum):* käytetään juoksevan alkoholisen uutteen muodossa. Vaikuttaa supistavasti emän lihaksistoon ja pieniin verisuoniin, mainio lääke synnytyksen jälkeiseen verenvuotoon. Ei koskaan raskauden tai synnytyksen aikana!
- *Kanverttitiepat (Aether spirituosus camphoratus):* sisältää kamferia eetteri-spriiliuoksessa. Vaikuttavat virkistävästi ja samalla rauhoittavasti, vahvistavat sydämen toimintaa ja helpottavat hengitystä. Suositellaan raskauden tilassa oleville.
- *Hoffmann`in tiepat:* sisältää eetteriä ja spriiä. Sama vaikutus kuin kanverttitiepoilla mutta lievempi.
- *Ulkoisesti käytettäviä aineita:*
  - o *Lyijyvesi:* ulkonaiseen käärehaudontaan, alentaa turvotusta ja lieventää kipua, vaikutta jossain määrin bakteereja hävittävästi
  - o *Kseroformipulveri:* vahvasti desinfioiva, bakteereja tappava. Märkäisiin haavoihin ja ihottumiin
  - o *Sublimaatti (Cloretum hydrargyricom corrosivum):* erittäin vahva myrkky, käytetään vesiliuoksena. Soveltuu ulkoihon desinfiointiin, ei limakalvoille.
  - o *Lysooli (Liquor kresoli saponatus):* vahvasti bakteereja tappava, huoneiden ja esineiden desinfioivaan pesuun, ei iholle. Miedot (1/2-1 %) liuokset soveltuvat emän ja emättimen huuhteluihin.

- *Boorihappo (Acidum boricum)*: vaikuttaa heikommin bakteereja tappavasti kuin edeltävät, soveltuu puhdistamiseen ja hauteisiin. Pienille lapsille sopiva desinfiomisaine, edellä mainittuja ei missään tapauksessa lapsille
- *Talkkipulveri (Talcum)* ja *sinkkipuuteri (Oxidum zincicum)*: soveltuvat sirettyneelle ja vetistävälle iholle, varsinkin pikkulasten taivepaikkoihin
- *Boorisalva (Unguentum acidi borici)*: rasvoihin sekoitettuna boorihappoa, ihoa pehmittävä ja desinfiokuva, kuiviin ruvettumiin
- *Sinkkisalva (Unguentum oxidi zincici)*: vaikuttaa kuivaavasti ja parantavasti kosteisiin rupisiin ihottumiin
- *Laapisliuos*: pikkulapsille silmiin heti syntymän jälkeen, vaikutta desinfiovasti estäen mahdollisen silmätulehduksen puhkeamisen (sukupuolitaudit) (Kätilön käsikirja 1929: 96–102.)

Mandi Määtän kätilölaukun sisältöluettelo Hoitotyön koulutuksen museon mukaan

Instrumenttikattila (kuparinen)

Alusastia, emalinen

Lääkesäiliö pullotelineineen (osa pulloista puuttuu)

Rokotusvälineet

Injektioruisku neuloineen, koteloineen

Kätilön kuulotorvi, puinen

Kylpyvesimittari puusuojuksella

Kuumelasi (puuttuu)

Huuhteluvesimittari (puuttuu)

Silmän huuhteluruisku, tinainen

Limakatetri kumista (puuttuu)

Virtsakatetri, metallinen

Kumikangas

Jääpussi (puuttuu)

2 emalipesuvatia (puuttuvat)

2 kynsiharjaa (puuttuvat)

Lastutuppoja (puuttuvat)

Pumpuliviillekettä (puuttuu)

Instrumentit:

- Napainstrumentit (puuttuvat)

- Repeämän neulomisinstrumentit (puuttuvat)

- Emätinpeili

- Jyväpihti

Kunnankättilön kotikäyntilaukun sisältö 1951

Instrumentit	Lasiset välineet	Kumiset välineet	Sidetarpeet
stetoskooppi	koeputkia	staasiletkaa 60 cm	pumpulisykeröitä
Kocheri/suonipuristin	lasiyhdistäjä	kumiletkaa 80 cm	napalappuja
suorat sakset	kuumelasi	katetri	side
rechordiruisku 2 ccm + 1 ccm	pipetti	rectaaliputkia	heftaa
injektiokärkiä	näyteputkia	pienikumi- tai plas- tickangas	pesutuppoja (löyly)
kynsisakset	vesilämpömittari	plastic-esiliina	
deegeli			
Puhdistusvälineet	Paperitavaraa	Muita välineitä	Lääke- ja puhdis- tusaineita
saippuaa	neuvolakortteja	hakaneuloja	sterisol-jauhetta
käsiharja	calmette-kortteja	kuivasprii-purkki	boorivettä
paperipyyhkeitä	työkertomuskirja	kaarimalja	laapiskynä
	aluspaperia		sulfa-pulveria
	valistuskirjallisuutta		spritiä
	lääkenimikelippuja		särkytabletteja
			secale-tippoja
			opium-tippoja
			stimulansseja
			natriumcitraattia
			boraxglyserin
			typpihappoa

Kunnankätilön synnytyslaukun sisältö 1951

Instrumentteja		Ruostumattomat välineet	Lasiset välineet
jyväpihdit	anatominen pinsetti	alusastia	kuumelasi
kuulapihdit	kirurginen pinsetti	ruiskekannu	limakatetrin suuosa
suorat sakset	deeseli	mittakannu	pipetti
käyrät sakset	recordiruisku 2 + 1 ccm	instrumenttikattila	koeputkia 2
kochereita 2 kpl	erilaisia injektiokärkiä	pesukuppi	Esbach-putki
suonipuristimia	verenpainemittari	kaarimalja	vesilämpömittari
neulankuljettaja	letkustetoskooppi		
pyöreitä neuloja	agraffeja		
kirurgisia neuloja	agraffin panija-poistaja		
Kumiset välineet	Sidetarpeet	Muita välineitä	Lääkeaineet
iso kumikangas	vanusykeröitä	katguttia	Pituglandol, Pituitrin
pieni kumikangas	harsosykeröitä	plastik-esiliinoja	Secacornin
jääpussi	siderulla	käsiharjoja 2 kpl	K-vitol
lämpöpussi	napalankaa	kuiva-spriipurkki	morphin
kumikatetri	napalappuja	saippuaa	kamferitipat
rectaaliputki	pesutuppoja	paperipyyhkeitä	opium, medinal, sulfa
käsineet	heftaa	partakone	kininitabletteja
staasi	puuvanua	taskulamppu	laapisliuos 1 %
		hakaneuloja	Esbachin reagenssi
		suukapula	sterisoljauhe, typpi-happo
		vaaka	keittosuolapulveri 0,9
		mittanauha	parafiiniöljyä

Anu Lampisen kätilölaukun tarvikkeiden luettelo

SIKIÖN SYDÄNÄÄNET	kättilön torvi Doppler
PONNISTUSVAIHE	kello taskulamppu välilihan tukiliina -pyyhe tehdaspuhtaita suojakäsineitä 3 kappaletta synnytyssetti kertakäyttöinen peili
PAINOARVIO	mittanauha
ÄIDIN RR ÄIDIN JA VAUVAN LÄMPÖ	verenpainemittari lämpömittari mittarin kertakäyttö-suojia
SISÄTUTKIMUS	tehdaspuhtaita suojakäsineitä liukaste geeliä
APUNA	öljy gua sha kampa akupunktioneulat ja -nastat judovyö TENS TENS lätkiä homeopaattinen setti
EPISIOTOMIA	lidocain-xylocain neula sininen 23G neula harmaa ruisku 5ml ruisku 2ml
NAVAN LAITTO	puuvillalanka (setissä) napalates Sakset (setissä) bänksit (setissä) steriilitaitos (setissä) desinfiointiaine suojakäsineitä
VAUVAN HOITO	imukatetri imukatetri vaaka lämpömittari stetoskooppi pikkustetoskooppi

	elvytyspalje
	saturaatiomittari
	saturaatiomittarin lätkät
	K-vitamiini lääkkeissä
	ruisku 1ml neulaboxissa/lääkeboxissa
	neulat neulaboxissa ja lääkeboxissa
ISTUKKA	pussi
	TSH putket
	TSH-lähete
OMPELU	steriili alusliina
	vuotoalusta
	M- kokoiset steriilit suojakäsineet
	ompelusetti
	vuotomitta muki
	lanka -Vicryl rapid keskikoko
	taitos 10x10
	taitos 5x5
	neula sininen 23G
	neula harmaa
	ruisku 5ml
	ruisku 2ml
	otsalamppu
	steriili neulankuljetin
	spekula
LÄÄKKEET	Syntocin Novartis 5 mg/ml inject 1 ml
	Methergin Novartis tbl
	Methergin Novartis inject
	Lidocain sin adr. 20 mg/ml inject 50 m
	Xylocain 10 ml puovipullo
	Xylocain suihke
	Cytotec tbl
	Rhophylac
	Konakion Novum 10mg/ml inject 0.2 ml
	NACL 1000 ml
	Voluven 500ml
	Ringer Acetat 500 ml
NESTEENSIIRTO	kanyyli
	staassi
	letku
	kanyylin teippi Curapar i.v.
KATETROINTISETTI	steriilit suojakäsineet
	virtsakatetri
	sterilointitupot 5x5 cm
	steriili aluliina

	virtsakippo
	steriili huuhe
	muoviset steriilit pänksit eli puristimet
NEULAT	filtterineula
	18g vaalean punainen
	22g musta
	23g vaalean sininen
	25g keltainen
	27g harmaa
RUISKUT	1ml
	1ml luer lock
	2ml
	5ml
	10ml
MUUTA	lapsivesiamnicator
	neulaboxi
	virtsantestausliuskat
LOMAKKEET	2 kappaletta lapsen syntymätodistus
	Stakes "syntynyt lapsi"- lomake.
	Anun laatima synnytyskertomus
	kyniä
	ensiapuohjeet
	TSH -lähete
	"jos lapsi syntyy ennen kättilöä" -ohje
OMAT TARVIKKEET	varavaatteet
	siteitä
	juomapullo
	eväät
	yöpuku
	hammasharja
PATTERIT	vaaka
	verenpainemittari
	otsalamppu
	doppler
	lämpömittari

2010-luvun kättilön käyttämät lääkkeet kotisyntyksessä

Vain lääkärillä on oikeus määrätä lääkkeitä ja kirjoittaa reseptejä, joten kotikätilöiden on löydettävä oma luottolääkäriinsä, joka kirjoittaa reseptit tarvittaville lääkkeille ja suonensisäisille nesteille. Synnyttäjää varten Anun laatikosta löytyy Cytotec 0,2 mg tabletteja, joiden vaikuttava aine on misoprostoli. Tuotteen valmisteyhteenvedossa kerrotaan että, misoprostoli on synteettinen prostaglandiini-E1:n analogi ja se aiheuttaa kohdun supistumista (Pfizer 2010). Lampinen kertoo, että lääke on tarkoitettu synnytyksen jälkeisen verenvuodon hillitsemiseen ja että hän on lääkettä joutunut käyttämään vain kaksi, kolme kertaa. Tarvittaessa lääkettä annostellaan kolme tablettia peräsuoleen.

Seuraava lääke on Syntocinon 8,3 µg/ml, jonka vaikuttava aine on oksitosiini. Syntocinon aiheuttaa kohdun lihasten supistelua ja sitä käytetään synnytyksen käynnistämiseen, synnytyksen aikaisten supistusten helpottamiseen, synnytyksen jälkeisen verenvuodon hoitoon, sekä keisarinleikkauksen aikana (Lääkeinfo 2011). Lampisen mukaan kotisyntyksissä oksitosiinia käytetään istukan irrottamiseksi, kohdun supistamiseksi ja verenvuodon vähentämiseksi. Annosteluna on joko ampulli (1 ml) lihakseen tai ns. isotippa (50 KY/ 500 ml) suonensisäisenä lääkityksenä. Mahdollisten synnytyskanavan repeämien ompelua varten lääkelaatikosta löytyy myös puudutusaine Lidokaiinia.

Vastasyntyntä varten laatikossa on K-vitamiini injektioneste Konakion Novum 10 mg/ml. K-vitamiini on välttämätön veren hyytymiselle ja sitä annetaan vastasyntyneelle 1 mg reiteen pistoksena ennalta ehkäisemään sisäisiä verenvuotoja (Lääkeinfo 2013).

Hoitotyön koulutuksen museon listaus kätilölaukuista

Museon nimi
Hoitotyön koulutuksen museo
HTKM

Esineen luettelon numero	Alanumero	Esineen nimi	Erikoisnimi (paikallinen nimitys, erityisnimi)	Saantitiedot	Esineen käyttö (käyttöpaikka, aika, käyttäjä(t), käyttötarkoitus ym.)	Mitat (pxkxl)	Valmistusaika	Käyttöpaikka	Käyttötarkoitus	Valmistustapa ja -tekniikka	Käyttöaika	Käyttäjä(t)	Valmistusaika	Mitat	Materiaali	Esineen sijainti	Kuvaus esineestä	Valokuvan nro	Koristelut, merkinnät, leimat, kirjoitukset	Lisätietoja	Luetteloija ja luettelointiaika	
915		Kättilön laukku							Kättilön työssä käytetty laukku.		Otettu käyttöön 16.5.1906	Jenny Aleksandrovna Väkevä		Korkeus 28 cm, leveys 44	Nahka	Kättilöiden huone 1, asivitrini	Musta nahkainen laukku, jossa metallinen lukko. Sisällä okerointia hoitovälineitä varten.		Palkintolaatta, jossa venäjänkielinen teksti: Hänen Majesteettinsa hallitsijatar Keisarinna Aleksandra Feodorovnan korkearvoisessa nimessä annettu palkinnoksi Jenny Aleksandrovna Väkevälle oivallisesta edistymisestä. Keisarinna Aleksandran säätiön synnyty- ja sairaalaoukokuun 16 päivänä 1906.		Kunto tyydyttävä. Repeämiä eripuolilla	20.2.2012 ERT, ML, AKP
916		Vaneriaski							Kättilön työssä mahdollisesti käytetty laukku					50x30	Vaneri	Kättilöiden huone 2	Vaneriaski, jossa niittivahvisteiset reunat. Sisus vuorattu kankaalla. Metallinen lukko ja nahkaiset kädensijat, jotka mahdollisesti aitettu myöhemmin kuten myös aukun pohjaan kiinnitetyt muoviset napit.			Kunto hyvä.	20.2.2012 ERT, ML, AKP	

Hoitotyön koulutuksen museon listaus kätilölaukuista

917	Kättilön laukku							Kättilön työssä käytetty laukku.						Harmaanvihreä telttakangas, sinkkipelti	Kättilöiden huone 2, lasivitrini	Telttakankainen laukku, jossa sisällä peltinen, kannellinen välineiden säilytys- ja sterilointilaatikko. Kulmissa nahkaiset vahvikkeet, nahkaiset remmit sulkemista varten.		Laukun kyljessä ylijäkynämerkkiitä V. Öhman synnytyskoti	Kunto hyvä	20.2.2012 ERT, ML, AKP
918	Kättilön laukku			Saatu lahjoituksena Kätilöopistolle 19.10.1966										Nahka	Kättilöiden huone 1, lasivitrini	Kaksiosainen kätilön laukku. Laukun etuosassa on kiinnityslenkkejä instrumenteille ja lääkkeille. Laukussa osa alkuperäisistä välineistä. Mukana uetelo laukun alkuperäisestä sisällöstä.			Kunto hyvä.	20.2.2012 ERT, ML, AKP
919	Kättilön laukku			Saatu lahjoituksena Kätilöopistolle Queen's Institute of District Nursing				Kättilön työssä Lontoossa käytetty laukku						Ruostumatonta teräs, markiisikangas	Kättilöiden huone 1, lasivitrini	Metallinen laatikko, joka on päällystetty markiisikangalla. Laukussa irroitettava ruostumatonta terästä oleva okerikko. Täydellisestä välineistöistä tarkka luettelo pöydässä.				20.2.2012 ERT, ML, AKP

Hoitotyön koulutuksen museon listaus kätilölaukuista

920		Kättilön laukku						Kättilön työssä käytetty laukku.	Arvio 1800-luku			42x28	Puu	Kättilöiden huone 1, asivetriini	Puinen kaksiosainen kätilön laukku, jossa nahkaiset kantohihnat. Kiinteä lääkepullolokerikko. Laukku on maalattu ruskeaksi, sisus valkoiseksi. Laatikossa on 13 lääkepulloa, astutuppeja kangaspussissa, puinen kuulotorvi, sakset, metallinen katetri, alumiininen käsiensuusta ja kynsiharja.			Kunto hyvä	20.2.2012 ERT, ML, AKP
921		Hailuodon kätilön laukku						Kättilön työssä käytetty laukku.	1890-luku	Kättilö lida Kristiina Trupukka s. 1870 Hailuodossa, kuoli 1945. Kätilökurssi 1891. Toimi kätilönä 42 vuotta, niistä 32 vuotta Hailuodossa		37x24	Musta nahka	Kättilöiden huone 2, asivetriini	Sivuläpälinen laukku, läpässä metallinen taatta ja soljet, päällä metallinen lukko, lyhyt kahva			Kulunut	ML, ERT, AKP 16.5.2012
922		Kättilön laukku						Kunnankättilön työssä käytetty laukku.				47x32	Ruskea nahka	Kättilöiden huone 2, kaappi	Valkoinen muovinen sisälokerikko. Kantohihnat, etutasku.			Tehdasvalmis. Valmistajan tuotelappu: Lapuan nahkalan valjastehdas oy. Tuotenro 530	ML, ERT, AKP 16.5.2012
923	1	Kättilön laukku						Kunnankättilön työssä käytetty laukku.				23x34	Ruskea nahka	Kättilöiden huone 2, kaappi	Valkoinen muovinen sisälokerikko. Kantohihnat, etutasku ja takalokerikko.				ML, ERT, AKP 16.5.2012
	2													Kättilöiden huone 2, kaappi					
	3													Kättilöiden huone 2, kaappi					

Hoitotyön koulutuksen museon listaus kätilölaukuista

Liite 7

4 (5)

Hoitotyön koulutuksen museon listaus kätilölaukuista

918	Kättilön laukku	Saatu lahjoituksena Kättilöopistolle 19.10.1966								Mandi Määttä	1911	54x20	Nahka	Kättilöiden huone 1, lasivitrini	Kaksiosainen kättilön laukku. Laukun etuosassa on kiinnityslenkkä ja instrumenteille ja lääkkeille. Laukussa osa alkuperäisistä välineistä. Mukana luettelo laukun alkuperäisestä sisällöstä.				Kunto hyvä.	20.2.2012 ERT, ML, AKP
919	Kättilön laukku	Saatu lahjoituksena Kättilöopistolle Queen's Institute of District Nursing				Kättilön työssä Lontoossa käytetty laukku						32x21	Ruostumatonta teräs, markiisikangas	Kättilöiden huone 1, lasivitrini	Metallinen laatikko, joka on päällystetty markiisikangalla. Laukussa irrotettava ruostumatonta terästä oleva lokeri. Täydellisestä välineistöstä tarkka luettelo ohessa.					20.2.2012 ERT, ML, AKP
920	Kättilön laukku					Kättilön työssä käytetty laukku.			Arvio 1800-luku			42x28	Puu	Kättilöiden huone 1, lasivitrini	Puinen kaksiosainen kättilön laukku, jossa nahkaiset kantohihnat. Kiinteä lääkepullolokero. Laukku on maalattu ruskeaksi, sisus valkoiseksi. Laatikossa on 13 lääkepulloa, astutuppeja kangaspussissa, puinen kuulotorvi, sakset, metallinen katetri, alumiininen käsienspesuustila ja kynsiharja.				Kunto hyvä	20.2.2012 ERT, ML, AKP

Hoitotyön koulutuksen museon listaus kätilölaukuista

921		Hailuodon kätilön laukku							Kätilön työssä käytetty laukku.			1890-luku			37x24	Musta nahka	Kätilöiden huone 2, asivitiirini	Sivuläpällinen aukku, äpässä metallinen aatta ja soljet, päällä metallinen ukko, lyhyt kahva			Kulunut	ML, ERT, AKP 16.5.2012
922		Kätilön laukku							Kunnankätilön työssä käytetty laukku.						47x32	Ruskea nahka	Kätilöiden huone 2, kaappi	Valkoinen muovinen sisälokerikko. Kantohohnat, etutasku.			Tehdasvalmis. Valmistajan tuotelappu: Lapuan nahka- ja vajastehdas oy. Tuotenro 530	ML, ERT, AKP 16.5.2012
923	1	Kätilön laukku							Kunnankätilön työssä käytetty laukku.						23x34	Ruskea nahka	Kätilöiden huone 2, kaappi	Valkoinen muovinen sisälokerikko. Kantohohnat, etutasku ja takalokerikko.			ML, ERT, AKP 16.5.2012	
	2																Kätilöiden huone 2, kaappi					
	3																Kätilöiden huone 2, kaappi					